

СРПСКИ НАРОД

ДИСЦИПЛИНА СРПСКОГ НАРОДА

Српски народ у својој огромној већини, може се рећи у целисти, сем једне незнатне мањине усијаних глава или плаћених душа, потпуно прибрано, хладнокрвно и паметно гледа на најновије догађаје на ратиштима. Можете проћи унакрст Србију, завирити у сваки кутак и свуда ћете наићи на исто духовно стање.

Свуда се, у свима редовима на селу и у граду са истом трезвеношћу и истим смислом за стварност гледа на развој прилика. Свуда преовлађује у првом реду брига за опстанак целине као и старање за обезбеђење свакидашњег хлеба и осталих животних потреба. Офанзива пропаганде наилази на непродоран зид састављен од воље и уверења огромног броја грађанства да је потребно по сваку цену хладнокрвно, не водећи рачуна о моменталним догађајима, наставити рад за обнову земље и сву бригу посветити опстанку појединаца и целине.

Влада Народног спаса на челу са генералом Недићем успела је не само да поврати и одржи материјални ред и мир у земљи већ да учврсти мир и ред у духовима, који су били изложени разорним утицајима и смртносној туђинској пропаганди. Српски народ је данас духовно наоружан, има јаке нерве и сигурне рефлексе, није више слеп код очију да не види стварност, нити глув код ушију да не чује глас истине.

Политика народног спаса коју скоро већ две године упорно и доследно спроводи генерал Недић данас је издржала пробу и показала је колико је ухватила корена у српском народу.

Она је успела да сузбије све друге политике, инспирисане туђим интересима или необузданим амбицијама појединаца. Данас сваком поштенем Србину, који може слободно и самостално да мисли, који не ради и не говори за туђе злато и по туђем наређењу, јасно је као дан у чему се састоји српска политика, у чему и где су прави интереси српског народа.

Својом једносљавном јасноћом и својом неодољивом убедљивошћу она је успела да освоји душе и да тиме обезбеди мир и спокојство српском народу у овим најкритичнијим данима за будућност човечанства. Генерал Недић у својој неизмерној љубави за српски народ и у својој очинској бризи за његов опстанак и његову будућност међу првима је сагледао основне законе српске политике и нашао погодан и јасно формулисане. И

тако већ две године он се неуморно обраћа српском народу саветујући га, учећи га, преклињући га да види стварност и разумје смисао данашњих догађаја и да буде свестан својих животних интереса.

Он му говори да је његов спас у миру и реду, у раду и слози, јер смо ми незнатна сламка коју вихор данашњице може да однесе у неповрат. Зато морамо да се још чвршће приљубимо уз родно тле, да се сви окупимо под скут Мајке Србије и да збратимљени и здружени неуморним радом поправљамо што се може исправити и градимо нове и солидне темеље наше будућности.

Он говори да је у данашњим приликама за један мали народ све друго мегаломанија или плаћеничка служба, које носе несрећу српском народу, а могу да га увале и у коначну катастрофу. Разумети нашу немоћ, бесмисленост нашег мешања у данашњи сукоб циновских размера, јер не можемо ништа допринети, то је прва аксиома његове српске политике. Разумети с друге стране вредност сваке српске главе, обезбедити биолошки опстанак расе јесте друга аксиома његове српске политике.

Иако су ове истине, које чине суштину националне политике генерала Недића јасне и једноставне, могло би се рећи разумљиве за свако дете, ипак туђински утицаји, заслепљеност других и тенденциозна обавештеност биле су озбиљне сметње, док је српска политика генерала Недића успела да победи и да постане општа народна политика целог народа. Мали је број појединаца у српском народу који данас још робују туђем злату и туђим политикама и не признаје да је политика генерала Недића једина била исправна и да она једино може да сачува српски народ, да га спасе од коначне катастрофе и да му обезбеди бољу будућност.

Они који знају само да критикују неће да признаду колико је она користи донела српском народу у овим најтежим данима његовог опстанка, колико је непотребних жртава уштеђено и шта је све постигнуто да се створе услови за редован живот и изврше припреме за бољу будућност.

Требало је заиста имати једну безграничну љубав, једно родољубље готово на све жртве па поднети све што је поднео генерал Недић за ове две године, савлађујући тешкоће разних врста и са свију страна, које му је може се рећи сваки дан доносио. Није било жртве које његово до-

стојанство и његов понос нису могли да поднесу само да би његов љубљени српски род сачувао се од нових зала и несрећа и обезбедио свој опстанак. Пример самопрегора и пожртвовања генерала Недића, пример његове племените службе српској отаџбини, његове политичке мудрости и државничке одлучности Богом посланог спасиоца свога народа остаће неизбрисив у историји српског народа.

Хладнокрвност и дисциплина, коју српски народ показује у овим часовима, дело су рада и настојања генерала Недића, који је умео својим

поступцима и својим речима да нађе пут до здравог разума и смисла за стварност, који су некада били одлика српског сељачког народа.

Рђаво вођен, лажно обавештаван, изложен туђинском утицају српски народ у Југославији био је изгубио многе од својих врлина и зато је дошла катастрофа. Генерал Недић није дао да посмртна звона Југославије значе и пропаст српског народа, него га је окупио и сврстао у чврсте редове под стару српску заставу и повео га је српским путем, на коме нема лутања и узајамног истребљења.

Лажни пријатељи српског народа дубоко су разочарани оваквим његовим држањем, јер је прозreo њихове паклене планове и одбија од себе сваку помисао на неку авантуру проклињући оне изроде по шумама, било како се звали и било чија наређења извршавали који би хтели да поремете мир и ред у Србији за туђ рачун. Српски народ рехабилитује се у очима европских народа и добија поново углед конструктивног и трезвеног народа, здравог смисла и зреле памети, коме је вековни идеал да буде достојан и признат члан европске заједнице.

«С.-Н.»

Незахвални синови

Свима нама врло добро је позната издашност српског народа кад је у питању општа ствар, јер тада не мери материјалне жртве, већ даје капом и шаком од свег срца. Треба му само убедљиво објаснити да материјалне жртве одговарају народним потребама, јер условљавају његово благостање или сигурност. Нарочито у овом последњем случају, српски народ био је широкогруд и затварао је очи пред одмеравањем висине тражених жртава, не питајући за детаље, јер је на тај начин указивао поверење онима, који су се бринули за народну сигурност. Тако је он, у својим официрима гледао прве и најбоље синове одликујући их народним поверењем све у дубоком уверењу, да ће му се достојно одужити у часовима народне потребе и невоље. Како су му се они досада одужили, о томе ће рећи свој суд историја, нама није намера да у то улазимо али има нешто друго преко чега се олако не може ни сада прећи, јер то задире дубоко у судбину српског народа. С обзиром на све то, што је српски народ чинио, његово је право, да данас истакне, подвуче и жигоше имена оних незахвалних синова, који му се нису достојно одужили за све његове поднете жртве око њиховог подизања, већ су на против, радећи противу народних интереса увалили га у велику несрећу у којој и данас грца.

По страшним последицама те народне несреће и рана које још крваре, огледа се и величина кривице тих незахвалних синова српског народа. Та два незахвална сина су армиски генерал Душан Симиовић и пешадиски пуковник Дража Михајловић Олгајени на рукама српског народа,

обасути разним почастима, размажени милоштом, ова два официра нису се савесно одужили народу као добри синови. Распињани личним амбицијама, жељни славе и вођства, они су на рачун народа, који их је изродио, хранио, неговао и васпитао, својим глупим поступцима и подвизима сурвали народ у страшну катастрофу из које ће се тешко икад дићи. Капитулација једне војске тучене у рату, обављена по свим прописима ратног међународног права разрешава војску положене заклетве. То је истина, али исто тако ником не дозвољава ни њену злоупотребу. Међутим, Душан Симиовић и Дража Михајловић погазили су дату заклетву, јер је њихов рад после капитулације, штетио праве народне интересе доводећи цео српски народ у велику несрећу, у непотребна страдања.

Душан Симиовић без народног поверења и без овлашћења уставних фактора, злоупотребљујући војничку силу, дограбио се насилним путем власти и њу искористио да уведе земљу у један непотребан рат. Наша земља није ничим била угрожена, она није имала ван граничних аспирација, те према томе није имала шта да тражи у том рату, па је ипак безглаво у њега улетела. Да није имала шта да тражи али је имала много да изгуби и изгубила је све. Данас је свима нама јасно да рат није био у интересу српског народа, те ће Душан Симиовић једног дана морати одговарати: зашто и за чији рачун је ипак земљу увукао у рат. Оваквим самовољним радом Душан Симиовић се тешко огрешио о свој народ заборављајући при томе на Бога, савест, заклетву и одговорност пред и-

сторијом и покољењима. Кад је починио све те злочине према народу, он је једноставно срамно побегао војничким авионом преко границе, носећи собом народно благо у туђину, а народ оставио у несрећи да својом кожом плаћа његове глупости и почињене грехове.

Није Душан Симиовић учинио само један грех, па да му се траже олакшавајуће околности. Симиовић је починио низ грехова, брутално и свесно, па је продужио да их чини и тада, када је своју личност бекством учинио безбедном далеко у иностранству. Не би се могло тачно рећи који му је већи грех, онај који је починио као војник и војсковођа или онај, који је починио као државник и политичар. Њему је било мало што је без потребе земљу увукао у рат, проћердао њену слободу и самосталност, бацио своје другове и војску у ропство, народ завадио и поцепао; него је после бекства из земље оставио свог интимног сарадника из мартовских дана 1941 год., пуковника Дражу Михајловића да његово деструктивно дело прошири и народну несрећу повећа. На тај начин Душан Симиовић је после капитулације прешао на герилско ратовање које међународно ратно право не само што не признаје, него и строго кажњава.

Са бекством Душана Симиовића ступа на сцену Дража Михајловић и на тај начин крвави пир се продужава док то пировање плаћа унесрећени српски народ. Ето тако се незахвални синови одужују своје народу, ојађеној отаџбини, која је имала ту злу судбину да их

(Наставак на 3-ој страни)

Позадиња и узрочне везе инвазије

Почетак инвазије на Сицилију пада у исто доба, када је светска јавност необично заинтересована француских, пољских и других дипломата, који се односе на Рузвелтово припремање за рат. Између искрцавања савезничких снага на Сицилији и пута који је Рузвелт превалио у току последњих неколико година у својој политици, постоји политичка веза, коју при оцени будућих догађаја не треба изоставити из вида.

Јужни европски фронт

О војној страни инвазионог подухвата Англоамериканца на Сицилији се данас може рећи врло мало, јер су операције тек у своје зачетку. Сем тога је то ствар војног хроничара, док се ми задржавамо, по своје обичају, на разјашњењу политичке позадине и политичких момената овог најновијег војног догађаја. А та политичка позадиња је оно, што је данас већ у целом овом подухвату, без обзира на његов свршетак, јасно и о чему се већ данас може дати оцена са пуно сигурности и без бојази да ће политички догађаји ма шта демантовати.

Политички је подухват, који је започео пре неколико дана на Сицилији, производ доста компликованих односа у противсовинском табору. Од уласка Америке у рат преко искрцавања англоамериканских трупа у француској Северној Африци па до напада на Сицилију иде прва линија, а све ове различите везе сараднице стоје опет с једне стране узрочно у вези са планом британске политике, која је још 1940 године — после избацивања енглеских дивизија са европског запада код Денкерка — сву своју активност управала у стварање јужног фронта против Еурпе. Простор између Гибралтира и Дарданела, цела дужина Средоземног мора била је оперативно подручје не само за војничке, већ и за политичке подухвате и мере.

За Велику Британију је европски јужни фронт и политички и војнички од много већег значаја, но што је то са ма којим другим делом нашег континента. Међу основне постулате британске политике долази на прво место владање Средоземним морем као пролазом за Индију, као подручјем, одакле се контролише цели велики део Европе који гравитира ка југу и као поморском везом са областима Блиског Истока, у којима се британски интереси све више и више испољавају. А тек на другом месту, после овога постулата, долази стара британска тежња да преко пута британских острва на Ла Маншу сачува малу и слабу Холандију као свој мошторан на европском континенту.

Лондон — Москва

Сама инвазиона операција политички је везана за англосаксонско-совјетске односе. Није, несумњиво ту толико у питању британски политички и стратегијски план, колико је потребно у овом тренутку да се совјетском савезнику пружи, најзад један видљиви и опипљиви доказ о намери да се ипак приђе успостављању толико траженог другог фронта.

Од самог почетка рата несумњиво Велика Британија није учинила ниједан војни потез, у коме би без потребе жртвовала своје људство. За њу је имала, — ради добијања времена, — да се жртвује Чехословачка, за њу је имала да издахне на жртвенику рата Пољска, за њу је Француска морала да пошаље у борбу цвет своје омладине, за њу је та иста Француска морала да поднесе тешку судбину

побеђене земље, која никад више у будућности неће бити велика империја као што је то била до овога рата, за њу је, најзад, жртвован читав низ малих држава почев од Норвешке па до Југославије. Из истог става треба сада да се за њу жртвује милион за милионом руских људи, које болшевизам баца пред немачке топове.

У овоме је основа за разумење британско-совјетског односа. Британци, несумњиво, у свој савез са Москвом не улажу ни трунке више искренности и намере за сарадњом, но што то чине у својим осталим односима са другим земљама. Британска пословица „по којој је у корист сопствене земље дозвољено све — right or wrong, my country, — никада се тако јасно није испољила као у овоме рату, а нарочито у односима између Велике Британије и СССР.

Нико неће ваљда претпоставити да је Кентербериски архиепископ, производ једне од хиљадугодишњих аристократских фамилија Велике Британије, у души одушевљен болшевизмом, који би прво њему дошао главе и као духовном пастиру и као племићу и као човеку са највећим приходима у Британској Империји. Али ипак тај исти архиепископ држи помпезна молетствија за спас совјетског оружја, држи говоре у којима велича не само совјетску снагу у оружју и људству него и совјетски политички и социјални систем, и носи Лењинов орден, који су носили пре њега шефови Чеке Цержински и Јагода, под чијим је ножем издахнуло много десетина хиљада руског свештенства.

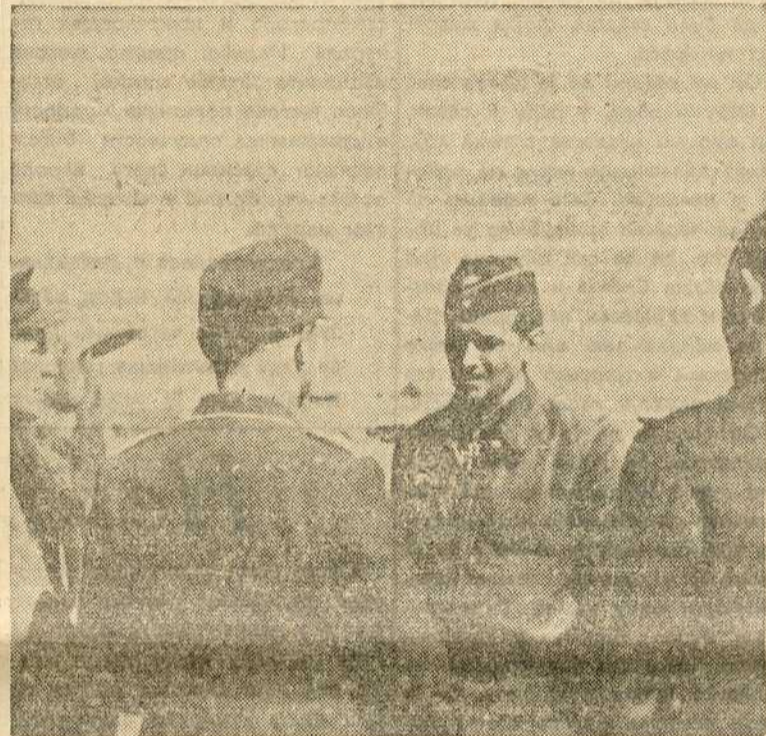
Британски краљ, носилац монархистичке традиције у најтрадиционалистичкој земљи света, блиски рођак убијеног цара Николаја II, сигурно не може бити много почастован тиме што је његов партнер револуционар из бурђујанских брда Џугашвили-Стаљин, нити може он да буде велики и искрени пријатељ совјетског гледања на свет, које у првом реду и одмах гледа се дочела власти скида монархисма главу. Али ипак, тај исти краљ шаље Стаљину за рођендан савршено срдцини поздравни телеграм, поклања почасни мач Стаљинграду и слика се руку под руку са малим јеврејином из пољског гета Мајским, кога је пре више деценија полиција Његовог британског Величанства имала у својој криминалној картотеци исто као и његовог колегу Финкелштајна — Литвинова.

Дом лордова такође, када заседа под хермелинима и са крунама на седим главама својих чланова пред симболичким празним престолом у златној и пурпурној дворани Вестминстерске палате, не може баш да гаји друкчије осећаје, но искрену од вратност према товаришцима у рубашкама и са качкетима, чија је битна и основна жеља да сву ту господу са високим титулама и баснословним имањима пошаље најкраћим путем на други свет. Али ипак тај исти Горњи дом изгласава једнодушно и са великим аплаузом адресе дивљења Совјетској Унији, а његови говорници, иза којих стоје посебно велики као каква мања европска држава, за које ради читава велика војска слугу, најамника закупаца и кулија, држе говоре у којима се изјашњавају за социјалне реформе, којима би се поредак Велике Британије приближио поретку који влада у СССР. А Винстон Черчил, који је 1917 и 1918 године био главни покретач оружане интервенције против болшевизма који је 1940 године грмео изразима, какве никада није употребљавао чак ни неки националсоцијалистички говорник, против Совјет

ске Уније, данас говори како му је једина велика жеља да се што пре састане са Стаљином.

Са речи на дело

Right or wrong, my country, — било то право или не, било то лепо или не, мојој земљи користи. И свака од тих гротескних појава, чију по човечанство трагичну комедију не треба ниједнога тренутка заборавити, спасава многим десетинама и стотинама хиљада британских војника живот, и помаже Британској Империји да продужи своју егзистенцију. Јер таквим манифестацијама Британија је све до сада увек на ново нагонила Совјете да се баци у борбу, увек на ново је давала потстрека владаоцима Кремља да наставе бесумну битку и исто тако бесумно

Пилоти, јунаци овог рата, у разговору за време одмора

Foto: Belgrader Bildagentur

жртвовање својих народних маса. Све у корист и за величину Његовог британског Величанства и његове Империје. Све у корист и за величину лондонског Ситија и златног телета, које је оковано у трезорима енглеске банке.

Но дошао је моменат, када ове платонске мере које су Велику Британију стајале само извесног самосаглашавања и велике бујице речи и написа, није више довољан да постигне ефекат који је Британији потребан. Још пролетос Мајски је почео у Лондону на јавним манифестацијама да императивно захтева стварање другог фронта. Поводом прославе 1. маја, Стаљин је у својој великој изјави исто тако нагласио да тражи успостављање фронта, на коме ће Британија, сем лепих речи, морати да даду и прилог у крви. Почела је припрема за совјетску офанзиву, али та офанзива није кренула с места, јер је као у слов било постављено стварање другог фронта.

И у овој ценкање паде немачки противудар код Бјелгорода, којим је припрема за офанзиву пресечена и претворена у очајничку одбрану. Критичност ситуације код Бјелгорода принуди га је, најзад, Англосаксонце на акцију. Не зато да би са совјетског фронта тиме одвукли људство или материјал, који данас Немци тамо употребљавају, већ зато да би Совјетима дали доказа о доброј вољи и дали новог потстрека да устрају у својој борби и да не потраже решење оним путем, којим је кренуо генерал Власов са својим из лана у дан све већим покретом.

Рећи ће се да је ово тврђење нетачно, јер операција онаких

размера, као што је напад на Сицилију, изискује толике припреме да се оне у року од неколико дана не могу завршити. Али то је само привидно тако. Несумњиво је план за инвазију постојао већ много раније. Несумњиво је и британски генерал штаб, као што је то дужност свакога генералштаба, већ прецизно израдио све пројекте за сваку могућу евентуалност даље употребе великих агломерација трупа, које је сконцентрисао у Африци. Али исто тако је несумњиво да је у интересима Англосаксонаца било да са нападом на предстраже европског континента отпочну што касније, када би Немачка била, можда, под последицама једне даље ратне године на Истоку, ослабљена, а ситуација у Европи, према бри-

ших предела Европе, немилосрдни рат, који ће поред знатног броја војника уништити велики броја села и домова, цркава и културних споменика, деце и жена. А тиме смо успоставили везу, која лежи између инвазије на Сицилију и политике Франклина Рузвелта.

Јер главни виновник који је рат покренуо, који је спречавао систематски сваки покушај споразума међу европским силама, који се активно мешао у унутрашњу политику Енглеске, Француске и Пољске да би створио атмосферу која је довела до рата, — јесте Франклин Рузвелт. 1936 године још Рузвелт је био начисто са тим да му је потребан рат. Из два разлога: прво, јер је у својој великој амбицији желео да под њим буде остварено оно, што се у америчкој наивној унутрашњој пропаганди прокламовало под изразом „амерички век“; друго, јер је у својој унутрашњој политичкој дошав у хор-сокак из кога је могла да га спасе једино ратна акција, у којој је могао, под окриљем ратног овлашћења претседнику, да се претвори из демократског шефа државе у апсолутног диктатора.

Документа, која су изнесена у књизи „Рузвелтов пут у рат“ не захтевају никаквог коментара. Она се не могу оповргнути ничим. Свака дискусија о њима је непотребна. Она су јасна и прецизна и недвосмислена. Можда ће се наћи неко, ко ће тврдити да је овај рат био потребан да би се кроз њега извело покушај да се сломи немачка сила, која је притисла целу Европу. Но тај закључак је нетачан. Јер да није било рата, немачка сила не би притисла Европу. Земље Европе данас нису окупиране ни из ког другог разлога, но баш зато, што је овај рат изазван, што се систематски припремало све да до њега дође тиме што је вођена политика стењања оме око врата 80 милиона Немаца. Зашто није дато у своје време Немачкој учешће у колонијама у свету, зашто није омогућен Немачкој споразум са Пољском, зашто је против Италије примењена политика санкција, зашто је вођена таква привредна политика да је већ и из самог нагона привредног самоодржања морала једнога дана да експлодира обручима изолације и економског притиска стегнута маса од 150 милиона, која од Сицилије до Балтичког мора претставља данас осовину Европе?

Франклину Рузвелту било је потребно да стави руку на Јужну Америку и да прогута Британску Империју. И зато је био потребан рат. И зато је он тај рат припремао свесрдно, систематски, са виртуозношћу којој у историји до данас нема равне. Када ће, једаред овај рат бити завршен, и ако ће тада постојати могућност објективног разматрања, онда ће историја овога рата започети реченицом: рат је почео јер га је хтео Франклин Деламо Рузвелт.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Терезије 5 меџанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко „Пресек“, а. д. Влајковићева 8.

Ратни кривац бр. 1

И тако сада бесни под насмејаним небом Средоземља у Сицилији, која је један од најлеп

ОМЛАДИНА СРБИЈЕ

Резултати о постигнутом успеху на крају ове школске године у свима школама јасно показују да је омладина Србије озбиљно прегла на посао. Иако настава услед ратних прилика у многим случајевима није могла бити редовна, ипак су ученици, улажући вољу и труд, постигли оно што често и у нормалним приликама није постигнуто. Заслуга за то добрим делом припада наставницима, који нису жалили себе, иако сами често живе под врло тешким животним околностима. Примери њиховог самопожртвовања које се уздиже до потпуног самопрегора нису ретки. Такви наставници заслужују признање читаве нације.

И у васпитном погледу школска омладина Србије показује знатан напредак. Има више самодисциплине, више реда. Здравни национализам, који се састоји у поштовању светлих традиција народних, све више узима маха. На српским поселима, која су у току године одржавана у свима школама, неговане су српска песма, српска музика, српска игра. Своје приредбе ученици и ученице изводили су са задовољством и љубављу. Родитељи, који су њима присуствовали, нису скривали своју радост.

Веза између дома и школе тешња је него икада раније. Одржавани су повремено родитељски састанци, на којима су претресана важна васпитна питања. Имућнији ђаци родитељи обилно су помагали ђачке кухиње, у којима се хране сиромашни ученици. Они који су најоскуднији нису само храњени, већ и облачени и обувани. Наша школска омладина није заборавила ни наше заробљенике. Често је од уста откидано, само да се пошаљу пакети.

Ни од физичког рада омладина није бежала. Са љубављу она је обрадила своје школске баште и прикупљала лековито биље, поносна, што и она може бити од општенародне користи. Као обвезници Националне службе, омладинци су подизали насипе против поплаве, градили путеве.

Средњошколских омладинаца има и у редовима активних бораца за одржавање реда и мира у земљи. Не жалећи ни напоре ни своје младе животе, они се боре против сила мрака и рушења, а за лепшу будућност свога народа и своје земље. Народ који има овакву омладину, тај народ не може пропасти.

На крају, морамо споменути и оне који су били заблудели и пошли негативним путем. Међу њима је све више оних који увиђају своју заблуду и који су спремни да се место рушења лате конструктивног рада и стваралаштва. Овима се морамо радовати, јер се таквима и Христос радовао.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

„Место мртве Југославије генерал Недић васкрсао је мисао живе Србије“

На великом народном збору у Крагујевцу министар правде г. Богољуб Кујунџић одржао је следећи велики говор:

»Срби и Српкиње!

Не тражим од вас да моје речи сматрате неким јеванђељем: »Никтоже без гријеха једин Бог«, али вас молим да ме пажљиво саслушате и да о мојим речима размислите, да их не сматрате обичним кортешким говором, него озбиљном опоменом упућеном српском народу из овог срца Шумадије. Нисам ја по други пут дошао међу вас без неке големе невоље.

Последњи догађаји у Крушевцу и Аранђеловцу, изазвани од оних несрба, чији је циљ да у име демократије и слободе, чисте Србију од Срба, натерали су ме да вас поново посетим и да вас још једном упозорим на опомену коју сам вам пре годину и по дану упутио са нишког збора: »Да Србија мора да живи и да она не сме ни за чији рачун постати нова костурница Срба«.

Те речи нису биле обична порука, или опомена српском народу, оне су значиле цео један политички и национални програм, програм који је морао значити

политичко и национално вјерују целог српског народа. Напоследку, оне су истовремено биле и вапај једног човека, који је све страхоте рата осетио на себи и својој породици, човека који се је баш тих дана вратио из заробљеништва остављајући тамо хиљаде заробљених другова својих чији је повратак зависио од мира и реда у Србији, а затекао овде хиљаде несрећних Срба.

С друге стране несрпски став југословенске емигрантске владе у Лондону, чија је прва реч после капитулације и бекства морала бити мелем на љуту и непроболну рану превареног српског народа, слала је поруке српском народу преко њених емисара, разних Харисона, Јукића и Пепића: »Да трава што се више коси све боље расте«, дале су ми још јачег потстрека за тај вапај, који је значио једину могућност за опстанак српског народа и једину гаранцију за његову бољу сутрашњицу.

Ти исти емисари гурају вас свесно и данас у јаз и несрећу, у моменту кад цела Европа претставља тврд орах. И сада огромна немачка ратна машина, која није поклекла војнички ни 1918 године, иако су против ње били, поред данашњег савезника и три велике копнене и поморске силе Јапан, Италија и Француска, стоји спремна да брани сваку стопу и сваки педаљ те европске тврђаве и на послетку кад ни једна емигрантска влада не позива своје народа на устанак осим наше емигрантске владе.

Ти лажни пророци усуђују се да генерала Милана Недића називају издајником само зато што је сав Србин и што на тражи ништа друго од вас него ред, рад и слогу, свестан да ничије победе и никакве конференције мира неће из гробова васкрснути вас, ако лудо изгубите главе. Уосталом, довољно је да вам цитирам само последњи пасус из уводног чланка »Дас Рајх«, органа министра др Гебелса о генералу Милану Недићу, па да сваком буде јасно каква је била и каква је данас ситуација српског народа: »Данас Министар Претседник Недић располаже могућностима да упути свој народ на свесно враћање конструктивном раду, чиме ће Србима у заједници европских

народа бити обезбеђено место, које је било скоро изгубљено«.

Те речи ми смо исувише добро разумели, оне су значиле живот или нову деобу и смрт Србије. Разумео их је нарочито генерал Милан Недић, који је без оклевања прихватио џентлменски пружену руку Великог немачког Рајха, не ради себе, него Срба ради, ради вас и ради ваше деце.

Суд историје и суд нових нараштаја цениће свачија дела и што је чије дати њему. Српски је народ то разумео послушао је генерала Милана Недића, али после догађаја у Крушевцу и Аранђеловцу показало се да још има »губе у торини«, којој је сасвим свеједно да ли ће у престоници честитог Кнеза живети Јанковићи, Станковићи, Дејановићи и Јовановићи, или ће тамо на угашеним српским огњиштима у случају њихове победе у име демократије и слободе бити насељени Татари и црнци. О овоме треба да добро размисли и југословенска-пролетерска влада у Лондону и Дража Михајловић и српски народ у Србији. Генерал Милан Недић већ је о томе добро размислио.

Срби и Српкиње,

Дошла ми је до руку декларација нове југословенско-партизанске владе у Лондону. Та деклара-

ција, уколико је тачна и уколико није само средство за камуфлирање правих болшевичких намера на Балкану а нарочито у Србији, све је пре друго, само није југословенска. По тој декларацији, коју су потписали између осталих и Крњевић као потпретседник нове југословенске емигрантске владе у Лондону и Шутеј члан те владе, које, међутим, трећи партнер др Шубашић назива великосрпским слугама, српски народ улази у нову федеративну југословенску државу само по пристанку хрватског сабора.

Али, без обзира на то она је за нас утолико интересантна, што је она најбољи доказ да ту Југославију данас неће ни њени творци ни њени народи, па чак ни њени тутори, а са друге стране да је генерал Милан Недић имао потпуно право када је на место мртве Југославије васкрсао мисао живе Србије. Мислим, да овоме не треба коментара.

Ратни вихор захватио је све делове света, а није ни нас поштедео. Али, и тај ратни вихор мора једнога дана прохујати и мир кога тако жељно сви очекујемо, завладаће једним новим свакако бољим светом. Тај велики момент ми морамо дочекати спремни, а бићемо спремни само ако будемо паметни и сложни.

Незахвални синови

(Наставак са прве стране)

у својим недрима одних и подигне. Њих није коснула народна несрећа што горе српска села, што страдају најбољи српски домаћини; до њих није допирао јаук српске нејачи и унесрећених мајки, шта се све то њих тиче, јер они и преко многобројних српских гробова теку каријеру и постају претседници владе, генерали, војводе и ко зна где мисле још да се зауставе. Тако раде кад сгасају рђави синови, прво оца по глави...

Али и српски народ се трезнио. Почео је да назире истину и потхват Драже Михајловића не успева, остаје усамљен, недостају му присталице, народ му не даје потпора. Ни то не обесхрабљује Дражу Михајловића кад нема Срба добро дошао је и сваки

други ко се понуди. Његов зао дух Драгиша Васић бивши адвокат саветује га и Дража прави савез са комунистима. Српски народ је запањен! Зар они, који су му пробили уши дерљавом да се боре за његову слободу удружују се са болшевичким олошем кога српски народ смртно мрзи још од погбије његовог расног великана Милорада Драшковића. Српски народ разочаран реагира свом жестином против бандитских злочина и „ослободилачка“ акција у самом почетку осуђена је на пропаст.

Ни та народна осуда не збуњује тврдоглавог Дражу. Са герилског ратовања прелази на злочиначка обрачунавања. Српски народ страховито паги, нови гробови се нижу, пустош се проширује. Ни бол, ни патње, ни сузе не могу да омекшају окорело срце незахвалних синова. Та њима су пречи Тито, Пијаде, Пепић, Хендерзон, Јукић и други, од судбине самог народа. Наредбе из иностранства једино су мерило за њихов рад и акцију. Пропаганда кроз етер угушује сваки осећај према родној грудди, док одговорност осећају само у непосредној близини енглеских агената којима су подређени. Таква ситуација у једној окупираној земљи није могла дуго да се трпи и контра акција убрзо је отпочела. И ми ето данас присуствујемо неславном свршетку у разбијању остатака шумских герилаца и бекству њиховог вође Драже Михајловића.

Ето тако пролазе незахвални синови свог народа, а како ће завршити, и то ће се ускоро видети.

Министар правде г. Б. Кујунџић говори народу у Крагујевцу

Снимци Државне пропаганде

Рузвелтов пут у рат

Велики број докумената из поверљивих архива нађених у Варшави и у Паризу, доказују свом убедљивошћу, да је Рузвелт, обећавајући америчку помоћ, навео Енглеску, Француску и Пољску на рат против Немачке.

Шта је све Рузвелт учинио, да би и амерички народ увео у рат, видимо из објављених докумената, савесно прегледаних од једне комисије Министарства спољних послова Рајха, изданих у за себној књизи под насловом *Рузвелтов пут у рат*. Ту нам је приказана сва закулисна политика, која је амерички народ — и поред свечаних обећања њеног председника да ће се држати демократских начела — натерала у једну крваву авантуру.

Из докумената видимо да Рузвелтови европски партнери, нису у почетку веровали, да ће председник Рузвелт заиста успети, да натура своју вољу америчком народу.

Француски министар спољних послова Боне, имао је у том погледу подозрење већ 8 маја 1939, када је сазнао да је клаузула „кеш енд кешен кери“ (плати па носи) америчког закона о неутралности обновљена, из чега произлази да је амерички парламенат остао и даље на гледишту, да се све испоруке зараћеним странама морају одмах исплатити, и сопственим бродовима превести. У једном телеграму упућеном француском амбасадору у Вашингтону, стајало је: „... само морална подршка од стране Америке претстављала би велико разочарење. Потребно је, да јавно мишљење у Француској, као и у Енглеској, осети иза ове моралне подршке и моћну материјалну помоћ. Истина зато имају разумевања Рузвелт, Кордел Хал и Самнер Велс, али је несигуран утицај на парламентарне кругове и штампу.“

И стварно, америчко јавно мишљење није било вољно, да без даљег исплати бланко чек, који је Рузвелт преко својих опуномоћеника издао. Од Бонеа тражено „утицање“ на амерички конгрес и америчку штампу, примио је Рузвелт са симпатијама, и у међувремену и сам учинио све, да ствар коракне напред. На основу тога предложио је Самнер Велс тадашњем француском амбасадору де Сен-Кантену, приликом његове посете 2 септембра 1939, на убедљиви начин, да је потребно „да се једаред за увек учини крај хистерији закона о неутралности.“ Рузвелтова је била намера да упали самртну свећу овоме закону, ма да је и он једнострано повлађивао западним силама и омогућио извоз оружја.

Рузвелт је плански изрешетао закон о неутралности, онемогућио га Законом о закупу и изнајмљивању. Поред тога одобрио је пловидбу америчким бродовима у ратом угроженим водама, ангажовао америчку ратну морнарицу за осигурање транспорта за Енглеску и Совјетску Унију, давши чак и наређења, да ратни бродови у случају потребе могу отворити ватру, ма да су Сједињене Америчке Државе по форми биле неутралне.

На дан 4 октобра 1939 обаве-

стио је француску владу, амбасадор Сједињених Америчких Држава у Паризу, да „Вашингтон не сматра наоружане трговачке бродове као ратне“. Влади Рајха није достављено једно овакво објашњење. Америчка влада издала је и нека наређења, која су директно уперена против акција немачких порморница. Све ово било је противно међународном праву.

У међувремену донела је закључак Панамеричка конференција у Панами, по коме се забрањује свака ратна операција у једној зони дубокој 300 поморских миља поред источне обале америчког континента. Француски посланик, који подржава Средњу Америку, могао је да јави у својим извештајима од 20 октобра 1939, да је у једном разговору са министром спољних послова Гватемале сазнао, „да западне силе могу рачунати на пуну помоћ, и да ће им се доставити сви покрети немачких трговачких бродова у водама Средње Америке“.

Да се све ово одиграло по Рузвелтовом личном налогу, про излази из једног извештаја амбасадора Сен-Кантена од 9 новембра 1939 г., у коме стоји, да је америчка влада само из обзира према Конгресу на изглед неутрална, и да је „постотак заточника једне оружане интервенције Сједињених Држава на страни Енглеске и Француске, последњих два месеца спао на мање од пет од сто.“

Почетком фебруара 1940 послао је Рузвелт у Европу Самнер Велс, и истовремено овластио амбасадора Бјулита, да француском амбасадору саопшти, „да он неће никада бити тај, који ће препоручити један компромисан мир са диктаторима.“ Самнер Велс је предао Даладјеу писмо председника Рузвелта, у коме овај изражава жељу, „да свет може доћи до једног мира, који више неће бити неодлучан или несигуран“.

У Паризу је имао састанак Самнер Велс разговор са амбасадором де Лабулавом, који је водио француску пропаганду у Сједињеним Државама, и који је 11 марта известио, да Рузвелт умољава француску потпору у борби против изолациониста у својој земљи, и то у форми, да Французи утичу на католички клер у Рузвелтовом смислу. Двадесет четвртог маја 1940 забележено је у актима Кеј д' Орсеја, „да Рузвелт жели по свима условима спремање лажних вести, уперених против Немачке“. Рузвелт се жали на оскудицу оваквих „информација“, којим би се „америчко јавно мишљење харангирало и убрзао ток ствари“.

Неколико недеља иза тога дошао је слом Француске. *Тиме је расположење за рат у Сједињеним Америчким Државама пало на нулу. У борби за свој поновни избор за председника, Рузвелт је обећавао америчком народу, у изрично везаној форми, да ће сачувати Сједињене Америчке Државе од рата. Али чим је поново изабран; удвостручио је своје напоре у корист Енглеске, поштрио већ иначе затег-*

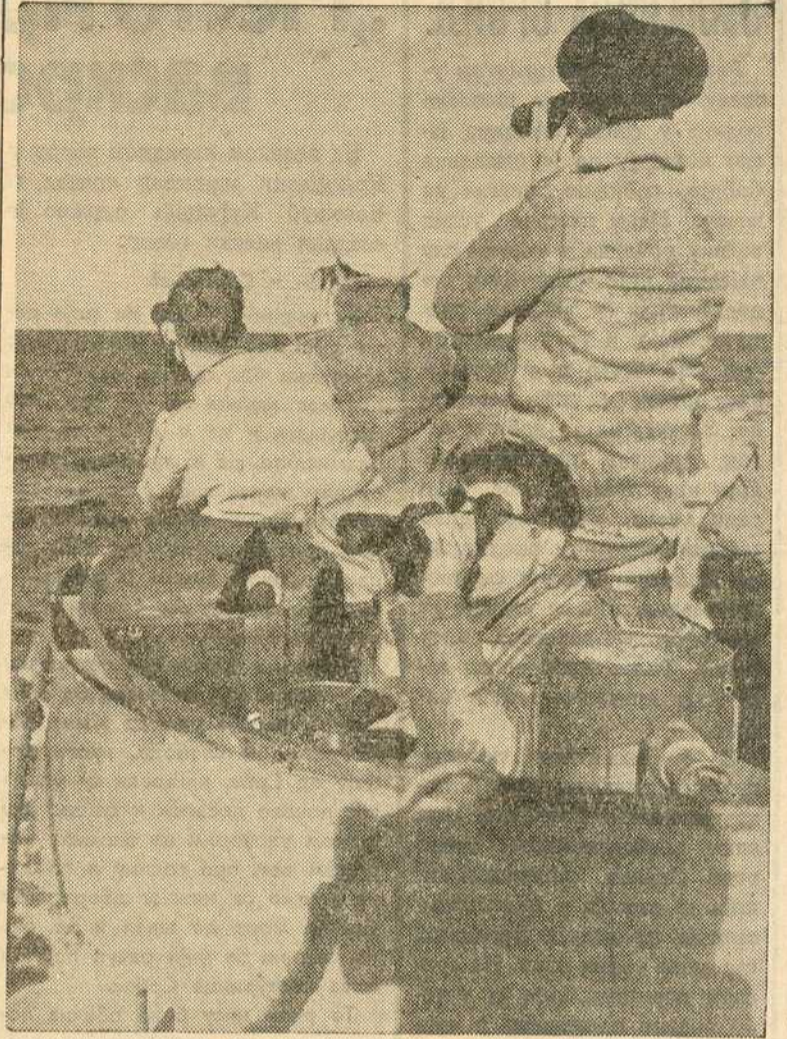
нуто стање са силама осовине, и покушао да изврши притисак на Јапан.

Резултат ове двочинне политике довољно је познат. Рузвелт је изазвао рат у Европи, уплео амерички народ у једну светску борбу, натерао Јужно-америчке државе да прекину везу са Европом, и да се потпуно потчине Сједињеним Америчким Државама.

„Јеврејство жели, да председник Рузвелт буде прво борац за човечанска права, слободу вероисповести и договора“, тако је писао пољски амбасадор у Вашингтону, Потоцки, већ 12 јануара 1939, упознавши се са смцилицама Рузвелтове околине, јевреја Моргентауа, Баруха, Франкфуртера и Лемана. Рузвелт је постао лутка у рукама светског јеврејства, које жели да помоћу Сједињених Америчких Држава завлада светом, и који ће са Рузвелтом стићи доследно до краја.

Све ово ствара нам јасан закључак, да је председник Сједињених Америчких Држава Рузвелт, највећи кривац за овај крвави рат међу народима.

Вилхелм Копен (Берлин)

Ловци непријатељских конвоја на Атлантику

Foto: Belgrader Bildagentur

Докуменат о Рузвелтовој одговорности

Из књиге „Рузвелтов пут у рат“ доносимо један званичан документ који приказује из којих је разлога Рузвелт постао главни творац рата.

Пољски амбасадор у Вашингтону пољском министру иностраних послова

Извештај

№3/SZ — тјп — 3

Поверљиво

Вашингтон, 12 јануара 1939.

ПРЕДМЕТ: Унутрашњо-политички положај у САД (расположење против Немачке, Јеврејско питање).

Расположење, које тренутно влада у Сједињеним Државама, оцртава се све јачом мржњом противу фашизма.

Пропаганда је пре свега у јеврејским рукама, њима припада скоро стопроцентно радио, филм, штампа и часописи. Иако се том пропагандом врло грубо рукује, и Немачка приказује да горе не може да буде — ипак она делује тако темељно, да је овдашња јавност потпуно неупућена и нема ни појма о положају у Европи.

Ситуација, овде у земљи, претставља одличан форум за све врсте говорника, као и емигранте из Немачке и Чехословачке. Они не штеде речи да би најразноврснијим клеветањем изазвали овдашњу јавност. Они хвале америчку слободу у противности према тоталитарним државама. Веомј је занимљиво, да је у овој врло добро промишљеној кампањи, која је углавном управљена противу национал-социјализма, Совјетска Русија скоро потпуно искључена.

Претседник Рузвелт био је први који је изразио мржњу противу фашизма. Он је тиме ишао за двоструким циљем: 1. Хтео је да скрене поглед америчке јавности са унутрашњо-политичких проблема, пре свега са борбе капитала и рада. 2. Стварањем ратног расположења и вестима о претећој опасности из Европе, хтео је да наведе амерички народ да прими огроман програм наоружања Америке, јер се он простирао преко одбранбених потреба Америке.

Првој тачци може се додати, да се унутрашњи положај на радничком тржишту стално погоршава, данас број незапослених износи већ 12 милиона.

За другу тачку могу једино да кажем, да је председник Рузвелт као спретан политички играч и познавалац америчке психологије врло брзо скренуо пажњу америчке јавности са унутрашњо-политичког положаја, да би је заинтересовао за спољну политику. Пут је био прост, једном се је морала добро инсценирати ратна опасност, и затим убацили у свет ужасавајућа сабласт једног напада тоталитарних држава на Сједињене Државе. Минхенски пакт је добро дошао председнику Рузвелту.

У овој акцији (стварање мржње противу Немачке. Примедба Уредн.) учествовали су поједини јеврејски интелектуалци, на пр. Бернард Барух; гувернер Државе Њујорк, Леман; новонаименовани судија Највишег суда Феликс Франкфуртер, финансијски секретар Моргентау као и

други, који су са председником Рузвелтом лично спријатељени.

Ова група људи, која заузима највиша места у америчкој влади и који би хтели да важе као претставници „правога американизма“ и као „браниоци демократије“, у основи је неразрешивим везама повезана са међународним јеврејством. За ову јеврејску интернационалу, која је пре свега имала у виду своју расу, било је постављање Председника Сједињених Држава на ово „идеално“ место браниоца човечанских права, генијалан шаховски потез. На тај начин су створили на овој полукугли једно веома опасно огњиште мржње и непријатељства и тиме поделили свет у два непријатељска логора. Цела та ствар је намештена као неки мајсторски рад: Рузвелту су дате у руке основе, у којима би оживио спољну политику Америке и на тај начин истовремено створио колосалне залихе за идући рат, коме су јевреји пуносувесно тежили. Унутрашњо-политички је веома комотно могуће остранили пажњу јавности од антисемитизма, који је у Америци све већи, тиме што се говори, како је потребно бранити веру и индивидуалну слободу од фашизма.

Јержи Потоцки,

амбасадор Републике Пољске

ПОЉСКИ ДИПЛОМАТА СВЕДОЧИ ДА ЈЕ РУЗВЕЛТ НАВУКАО ТОГУ СВЕТСКОГ ЗАШТИТНИКА ДЕМОКРАТИЈЕ, ДА БИ ПРИКРИО ГНОЈНЕ РАНЕ НА СВОМ ТЕЛУ — НЕРЕД У СОЦИЈАЛНОМ И ЕКОНОМСКОМ ЖИВОТУ С. А. Д.

ТИГАР И ЊЕГОВИ ПРОТИВНИЦИ

Берлин, јула 1943

Пред нама се налазе оклопна борна кола „Уједињених нација“. Она стоје једна поред друге: енглеска, америчка и совјетска. Једна интересантна збирка почев од најмањих извијачких до најтежих оклопних борних кола, која су сва саграђена, са циљем да својим ланчаним гусеницама са треском пређу преко берлинских улица.

Та су оклопна борна кола заиста прошла кроз Рајх, и преко берлинских улица, нашла своје уточиште у Војном заводу за научна испитивања. Тамо су стручно прегледана, а резултати корисно примењени у техници овог најсавременијег рода војске. Није лако саградити добра оклопна борна кола, услови, под којима се изграђују, најлазе на много противречности.

Енглеска оклопна борна кола

Енглези су показали приликом изградње својих оклопних јединица један прилично систематски развој. Они су увели у првом светском рату „Тенк“, и од почетка наменили га оперативним циљевима. То нам показује јачина посаде енглеских оклопних борних кола, која изузев извијачких кола „Динго“ и тешких извијачких кола „Марк VI“, имају бројну посаду.

Као оклопна борна кола изграђивали су Енглези у почетку, такозване крстаришне типове. Од њих је „Марк I“ изразито оперативна борна кола, са тежином од 12,7 тона, има једну хаубицу од 9,4 сантиметра, један митраљез, две куполе за митраљезе, шест чланова посаде и брзину од 37 километара на сат. „Марк II“ има четири члана посаде, један топ од 4 сантиметра и један митраљез, који је и поред своје тежине од 14,5 тона врло покретљив, ма да има само један мотор од 150 коњских снага.

Пешадиска пратећа оклопна борна кола „Марк III“, са 15 тона тежине, четири члана посаде, једним топом од 4 сантиметра и једним митраљезом, има изванредну брзину од 58 километара на сат.

Најбоља енглеска оклопна борна кола несумњиво су „Марк IV“, звани „Черчил“. Она имају тежину од 38 тона, оклоп дебљине 88 милиметара, и брзину од највише 26 (просечно 16 до 18) километара на сат. Наоружање је врло јако и састоји се од једног топа 5,7 сантиметра, два 7,92 милиметара лака митраљеза, једног 7,7 милиметара противавионског митраљеза, и једног оруђа за замагљивање. „Черчил“ може да дејствује и у 2,5 метра дубокој води, носи спреда пуњење експлозива, и први пут је употребљен приликом неуспелог искрцавања код Диена.

Америчка оклопна борна кола

Американци су се приликом израде својих оклопних борних кола, држали углавном енглеског шаблона. Развој изградње почео је код лакших оклопних борних кола типа „Генерал Стјуарт“ са тежином од 13 тона, једним топом од 3,7 сантиметра, пет митраљеза, посадом од четири члана и брзином од 56 километара на сат. Други по реду јесте тип „Генерал Ли“ са 28 тона тежине, јаким мотором од 400 коњских снага, али са брзином од само 40 километара на сат.

Најбоља америчка оклопна борна кола несумњиво су типа „Генерал Ширман“, који најбоље показује развитак непријатељског оклопног оруђа, од тактичког до стратегиског. Са тежином од 30 тона, оклопом од 65 милиметара, постиже „Генерал Ширман“ — са својим мотором од 400 коњских снага — брзину од 40 километара на сат. Посади од пет чланова стоје на распо-

ложењу: један топ од 7,5 сантиметра, један 12,65 милиметара противавионски митраљез, и два 6,65 милиметара митраљеза. Ова оклопна борна кола нешто су нижа од типа „Генерал Ли“, носе 110 граната калибра 7,5, 8.000 митака за митраљезе, и 800 митака за противавионски митраљез. Кула са топом може се окретати за свих 360 степени, топовска цев је системом чигре стабилизована и приликом кретања борних кола има сталан правац.

Совјетска оклопна борна кола

Совјети су почели са изградњом борних кола тек после првог светског рата. Они су се послужили истом методом, која је примењена и у целој осталој

једним топом од 4,5 сантиметра и два митраљеза, са брзином од 50 километра на сат на ланчаним гусеницама или 70 километара са точковима. Једна добра совјетска оклопна борна кола претставља тип „Т 34“. Са тежином од 26,3 тона, оклопом од 45 милиметара дебљине, постиже својим Дизел-мотором изванредну брзину од 53,5 километара на сат. Посада од четири члана има топ од 7,62 сантиметра и два митраљеза калибра 7,62 милиметра.

Совјетска тешка оклопна борна кола немају велику брзину. Са истом посадом и наоружањем као код типа „Т 34“, оклопна борна кола „КВ I“ са тежином од 43,5 тона и оклопом од 75 милиметара, има брзину од само 35 километара на сат. Позната теш-

Челусти „Тигра“

Foto: Belgrader Bildagentur

совјетској индустрији. Куповином страних патената, градили су у почетку типове страних оклопних борних кола. На тај начин су купована од страних држава и добра и рђава искуства. Доцније су почели са изградњом сопствених типова, створили таква оклопна борна кола, која су опасан противник у погледу масовне израде, а код појединих типова и у погледу квалитета.

У погледу изградње оклопног оружја Совјети су уопште узевши, били врло рационални. Уместо да појачавају моторе оклопних борних кола, уграђивали су у извесним случајевима по два слабија мотора, један поред другог. Прва совјетска оклопна борна кола упозната су у шпанском грађанском рату. Тамо је био тип „Т 26“, 9,2 тона тежак, са топом од 4,5 сантиметра, бацачем пламена и једним митраљезом калибра 7,62, који је постигао брзину од 30 километара на сат. Други тип „Т 28“, са авионским мотором, топом од 7,62 сантиметра и три митраљеза калибра 7,62 милиметара показивао је знатно јачу ватрену снагу.

Совјети су изграђивали и такозване „бауке“. То је „Т 35“, једно чудовиште дужине 9,7 метара, са наоружањем од једног топа од 7,62 сантиметра, пет топова од 4,5 сантиметра и са пет митраљеза. Боља од овог непокретног колоса јесу лака оклопна борна кола „БТ“ са 13,7 тона тежине, посадом од три члана,

ка оклопна борна кола од 52 тона, „КВ II“, са својом хаубицом од 15 сантиметра уствари није борна кола, већ оклопљена артиљерија.

Немачки „Тигар“ надмашује све

Када се виде оком ова оклопна борна кола „Уједињених нација“, долази се до закључка, да се није жалило ни напора ни жртва у издацима, као и обиље материјала. У америчким оклопним борним колима типа „Генерал Ширман“, створена су несумњиво оклопна борна кола, која су индустрији наоружања сила Осовине поставиле тешке задатке.

„Тигар“, најновији тип немачких оклопних борних кола надмашује је и најопаснија непријатељска оклопна борна кола. Када „Тигар“ стоји поред једног „Генерала Ширмана“ или једног бољшевичког „Т 34“, види се очигледно његова надмоћност. Ниједна оклопна борна кола његових противника, немају његову изванредну покретљивост и таква оклоп. Изнад свега „Тигрва“ артиљерија, домет и пробојна снага његовог топа очигледна је у надмоћности и ватреној снази.

Један овакав пресек типова оклопних борних кола „Сједињених нација“, најјасније показује, да Немачка у развоју свога оклопног оружја далеко премашује своје противнике.

Једнодушност српског народа против комунистичке опасности

Отварајући атикомунистичку изложбу у Крагујевцу, шеф Државне пропаганде г. Ђ. Перић одржао је говор, у коме је између осталог рекао:

„...И многи други народи борили су се противу комунистичке заразе у својим властитим народним редовима, али не под тако тешким околностима као што је то био случај са нама Србима. Изгубљени рат, општа пометеност и очајање, све је то ишло на руку комунистима, којима је успех изгледао унапред обезбеђен.

Међутим, у тешкој борби са комунистичком опасношћу наш народ није поклекнуо. Он се није дао ни обманути, ни застрашити. Још једном је дошла до изражаја већ пословична трезвеност нашег народа, његова смисао за стварност и његова безгранична љубав према својој родној грудни.

У тешким часовима грађанског рата нашло се на хиљаде добрих синова Отаџбине, који су на њен глас похитали да својим животима одбране душу свога народа, његову веру и његове идеале. Многи од њих часно су пали у тој борби. Нека им је слава! Нека им је слава, јер су пали за она иста наша света народна знамења за која су гинули и наши претци на толиким славним бојним пољима.

Тако је, господо, комунизам, као унутрашња опасност, био нашим властитим снагама савладан. Што још овде онде по која разбијена комунистичка-партизанска банда крстари по нашим шумама и своје трагове обележава крвљу и другим неделима, није никакав доказ да у нашем народу постоје ма каква прикривена прокомунистичка расположења. Напротив, српски народ коначно је раскрстио са комунистима, који у нашем народу не могу више нигде наћи било какву упориште за своју разорну делатност.

Али, ако смо у нама самима савладали комунистичку немају од нашег народа, као и од читаве Европе, није још коначно отклоњена спољна опасност од комуниста, која нашем народу прети у много већој мери него осталим европским народима. Тога морамо бити свесни, ако хоћемо да правилно пресудимо

наш данашњи положај. Тежње Совјета у погледу Балкана нису непознате, а нарочито њихове тежње у погледу наше Отаџбине.

Међутим, као што је српски народ онако једнодушно одбио да се потчини комунистичко-партизанском утицају у својој рођеној кући, тако исто он неће никада пристати да буде ма у каквој утицајној сфери црвене Москве, нити ће се он икада одрећи свог права на самосталан живот.

Има једно питање на коме смо и сви ми Срби уједињени, на које сви једнако гледамо, без обзира на сталешке, партијске и било какве друге разлике, — то је питање комунистичке опасности. Сви се слажемо у томе, да ни по коју цену нећемо комунизам у својој кући, а још мање да паднемо у ропство Совјета“.

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И НАРОДНУ КУЛТУРУ

Министарство просвете и вера у намери да се наш културно-просветни живот среди и нормализује у колико то прилике дозвољавају, донело је Уредбу о уређењу Министарства просвете и вера од 9 фебруара 1943 године. По овој Уредби створено је Одељење за високо образовање и народну културу, које је према природи послова подељено на четири отсека: Отсек за високе школе, Отсек за духовну културу, Отсек за телесно васпитање и спортове и Отсек за васпитање народа.

Овако реорганизовано одељење је наставило жив рад на свим пољима своје делатности. Из прегледа досадашњег рада види се да је одељење забележило позитивне резултате.

Министарство просвете и вера поред настојања да се нормализују прилике београдског Универзитета водило је подједнако бригу и о осталим високим школама. Благодарени заузимању поменутог Отсека, као и наставног особља самих школа, настава се редовно обавља у Академији ликовних уметника, Средњој музичкој школи и у Музичкој академији.

Шеф Државне пропаганде г. Ђорђе Перић отвара изложбу

Снимак Државне пропаганде

ТИГАР И ЊЕГОВИ ПРОТИВНИЦИ

Берлин, јула 1943

Пред нама се налазе оклопна борна кола „Уједињених нација“. Она стоје једна поред друге: енглеска, америчка и совјетска. Једна интересантна збирка почев од најмањих извијачких до најтежих оклопних борних кола, која су сва саграђена, са циљем да својим ланчаним гусеницама са треском пређу преко берлинских улица.

Та су оклопна борна кола заиста прошла кроз Рајх, и преко берлинских улица, нашла своје уточиште у Војном заводу за научна испитивања. Тамо су стручно прегледана, а резултати корисно примењени у техници овог најсавременијег рода војске. Није лако саградити добра оклопна борна кола, услови, под којима се изграђују, налазе на много противречности.

Енглеска оклопна борна кола

Енглези су показали приликом изградње својих оклопних јединица један прилично систематски развој. Они су увели у првом светском рату „Тенк“, и од почетка наменили га оперативним циљевима. То нам показује јачина посаде енглеских оклопних борних кола, која изузев извијачких кола „Динго“ и тешких извијачких кола „Марк VI“, имају бројну посаду.

Као оклопна борна кола изграђивали су Енглези у почетку, такозване крстаричне типове. Од њих је „Марк I“ изразито оперативна борна кола, са тежином од 12,7 тона, има једну хаубицу од 9,4 сантиметара, један митраљез, две куполе за митраљезе, шест чланова посаде и брзину од 37 километара на сат. „Марк II“ има четири члана посаде, један топ од 4 сантиметара и један митраљез, који је и поред своје тежине од 14,5 тона врло покретљив, ма да има само један мотор од 150 коњских снага.

Пешадиска пратећа оклопна борна кола „Марк III“, са 15 тона тежине, четири члана посаде, једним топом од 4 сантиметара и једним митраљезом, има изванредну брзину од 58 километара на сат.

Најбоља енглеска оклопна борна кола несумњиво су „Марк IV“, звани „Черчил“. Она имају тежину од 38 тона, оклоп дебљине 88 милиметара, и брзину од највише 26 (просечно 16 до 18) километара на сат. Наоружање је врло јако и састоји се од једног топа 5,7 сантиметара, два 7,92 милиметара лака митраљеза, једног 7,7 милиметара противавионског митраљеза, и једног оруђа за замагљивање. „Черчил“ може да делује и у 2,5 метра дубокој води, носи спреда пуњење експлозива, и први пут је употребљен приликом неуспелог искрцавања код Диена.

Америчка оклопна борна кола

Американци су се приликом израде својих оклопних борних кола, држали углавном енглеског шаблона. Развој изградње почео је код лакших оклопних борних кола типа „Генерал Стјуарт“ са тежином од 13 тона, једним топом од 3,7 сантиметара, пет митраљеза, посадом од четири члана и брзином од 56 километара на сат. Други по реду јесте тип „Генерал Ли“ са 28 тона тежине, јаким мотором од 400 коњских снага, али са брзином од само 40 километара на сат.

Најбоља америчка оклопна борна кола несумњиво су типа „Генерал Ширман“, који најбоље показује развитак непријатељског оклопног оруђа, од тактичког до стратегског. Са тежином од 30 тона, оклопом од 65 милиметара, постиже „Генерал Ширман“ — са својим мотором од 400 коњских снага — брзину од 40 километара на сат. Посади од пет чланова стоје на распо-

ложењу: један топ од 7,5 сантиметара, један 12,65 милиметара противавионски митраљез, и два 6,65 милиметара митраљеза. Ова оклопна борна кола нешто су нижа од типа „Генерал Ли“, носе 110 граната калибра 7,5, 8.000 митака за митраљезе, и 800 митака за противавионски митраљез. Кола са топом може се окретати за свих 360 степени, топовска цев је системом чигре стабилизована и приликом кретања борних кола има сталан правац.

Совјетска оклопна борна кола

Совјети су почели са изградњом борних кола тек после првог светског рата. Они су се послужили истом методом, која је примењена и у целој осталој

једним топом од 4,5 сантиметара и два митраљеза, са брзином од 50 километара на сат на ланчаним гусеницама или 70 километара са точковима. Једна добра совјетска оклопна борна кола претставља тип „Т 34“. Са тежином од 26,3 тона, оклопом од 45 милиметара дебљине, постиже својим Дизел-мотором изванредну брзину од 53,5 километара на сат. Посада од четири члана има топ од 7,62 сантиметара и два митраљеза калибра 7,62 милиметра.

Совјетска тешка оклопна борна кола немају велику брзину. Са истом посадом и наоружањем као код типа „Т 34“, оклопна борна кола „КВ I“ са тежином од 43,5 тона и оклопом од 75 милиметара, има брзину од само 35 километара на сат. Позната теш-

Челусти „Тигра“

Foto: Belgrader Bildagentur

совјетској индустрији. Куповином страних патената, градили су у почетку типове страних оклопних борних кола. На тај начин су купована од страних држава и добра и рђава искуства. Доцније су почели са изградњом сопствених типова, створили таква оклопна борна кола, која су опасан противник у погледу масовне израде, а код појединих типова и у погледу квалитета.

У погледу изградње оклопног оруђа Совјети су уопште узевши, били врло рационални. Уместо да појачавају моторе оклопних борних кола, уграђивали су у извесним случајевима по два слабија мотора, један поред другог. Прва совјетска оклопна борна кола позната су у шпанском грађанском рату. Тамо је био тип „Т 26“, 9,2 тона тежак, са топом од 4,5 сантиметара, бацачем пламена и једним митраљезом калибра 7,62, који је постигао брзину од 30 километара на сат. Други тип „Т 28“, са авионским мотором, топом од 7,62 сантиметара и три митраљеза калибра 7,62 милиметара показивао је знатно јачу ватрену снагу.

Совјети су изграђивали и такозване „бауке“. То је „Т 35“, једно чудовиште дужине 9,7 метара, са наоружањем од једног топа од 7,62 сантиметара, пет топова од 4,5 сантиметара и са пет митраљеза. Боља од овог непокретног колоса јесу лака оклопна борна кола „БТ“ са 13,7 тона тежине, посадом од три члана,

ка оклопна борна кола од 52 тоне, „КВ II“, са својом хаубицом од 15 сантиметара уствари није борна кола, већ оклопљена артиљерија.

Немачки „Тигар“ надмашује све

Када се виде оком ова оклопна борна кола „Уједињених нација“, долази се до закључка, да се није жалито ни напора ни жртава у издацима, као и обиље материјала. У америчким оклопним борним колима типа „Генерал Ширман“, створена су несумњиво оклопна борна кола која су индустрији наоружања сила Осовине поставиле тешке задатке.

„Тигар“, најновији тип немачких оклопних борних кола надмашно је и најопаснија непријатељска оклопна борна кола. Када „Тигар“ стоји поред једног „Генерала Ширмана“ или једног бољшевичког „Т 34“, види се очигледно његова надмоћност. Ниједна оклопна борна кола његових противника, немају његову изванредну покретљивост и та кав оклоп. Изнад свега „Тигрова“ артиљерија, дomet и пробојна снага његовог топа очигледна је у надмоћности и ватреној снази.

Један овакав пресек типова оклопних борних кола „Сједињених нација“, најјасније показује, да Немачка у развоју свога оклопног оруђа далеко премашује своје противнике.

Једнодушност српског народа против комунистичке опасности

Отварајући атикомунистичку изложбу у Крагујевцу, шеф Државне пропаганде г. Ђ. Перић одржао је говор, у коме је између осталог рекао:

„...И многи други народи борили су се противу комунистичке заразе у својим властитим народним редовима, али не под тако тешким околностима као што је то био случај са нама Србима. Изгубљени рат, општа пометеност и очајање, све је то ишло на руку комунистима, којима је успех изгледао унапред обезбеђен.

Међутим, у тешкој борби са комунистичком опасношћу наш народ није поклекнуо. Он се није дао ни обманути, ни застрашити. Још једном је дошла до изражаја већ пословица трезвеност нашег народа, његова смисао за стварност и његова безгранична љубав према својој родној груд.

У тешким часовима грађанског рата нашло се на хиљаде добрих синова Отаџбине, који су на њен глас похитали да својим животима одбране душу свога народа, његову веру и његове идеале. Многи од њих часно су пали у тој борби. Нека им је слава! Нека им је слава, јер су пали за она иста наша света народна знамења за која су гинули и наши претци на толиким славним бојним пољима.

Тако је, господе, комунизам, као унутрашња опасност, био нашим властитим снагама савладан. Што још овде онде по која разбијена комунистичка-партизанска банда крстари по нашим шумама и своје трагове обележава крвљу и другим неделама, није никакав доказ да у нашем народу постоје ма каква прикривена прокомунистичка расположења. Напротив, српски народ коначно је раскрстио са комунистима, који у нашем народу не могу више ни где наћи било какво упориште за своју разорну делатност.

Али, ако смо у нама самима савладали комунистичку немачку, од нашег народа, као и од читаве Европе, није још коначно отклоњена спољна опасност од комуниста, која нашем народу прети у много већој мери него осталим европским народима. Тога морамо бити свесни, ако хоћемо да правилно пресудимо

наш данашњи положај. Тежње Совјета у погледу Балкана нису непознате, а нарочито њихове тежње у погледу наше Отаџбине.

Међутим, као што је српски народ онако једнодушно одбио да се потчини комунистичко-партизанском утицају у својој рођеној кући, тако исто он неће никада пристати да буде ма у каквој утицајној сфери црвене Москве, нити ће се он икада одрећи свог права на самосталан живот.

Има једно питање на коме смо и сви ми Срби уједињени, на које сви једнако гледамо, без обзира на сталешке, партијске и било какве друге разлике, — то је питање комунистичке опасности. Сви се слажемо у томе, да ни по коју цену нећемо комунизам у својој кући, а још мање да паднемо у ропство Совјета“.

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И НАРОДНУ КУЛТУРУ

Министарство просвете и вера у намери да се наш културно-просветни живот среди и нормализује у колико то прилике дозвољавају, донело је Уредбу о уређењу Министарства просвете и вера од 9 фебруара 1943 године. По овој Уредби створено је Одељење за високо образовање и народну културу, које је према природи послова подељено на четири отсека: Отсек за високе школе, Отсек за духовну културу, Отсек за телесно васпитање и спортове и Отсек за васпитање народа.

Овако реорганизовано одељење је наставило жив рад на свим пољима своје делатности. Из прегледа досадашњег рада види се да је одељење забележило позитивне резултате.

Министарство просвете и вера поред настојања да се нормализују прилике београдског Универзитета водило је подједнако бригу и о осталим високим школама. Благодарни заузимању поменутог Отсека, као и наставног особља самих школа, настава се редовно обавља у Академији ликовних уметника, Средњој музичкој школи и у Музичкој академији.

Шеф Државне пропаганде г. Ђорђе Перић отвара изложбу
Снимак Државне пропаганде

РАНА КОЈА КРВАРИ

Пре 15 дана бољшевици су хтели да приграбе иницијативу борбе на Источном фронту и прешли су у напад на курском сектору, широком око 400 километара. Бољшевичка офанзива трајала је свега један дан. Под дејством новог немачког оружја, пешадиског и артиљеријског, бољшевици су били уз огромне губитке одбачени и Немци, гонећи непријатеља у стопу, продрли су на више места у непријатељске положаје. Искористишу тај успех они су развили своју противнападну акцију и то на два места: северно од Вјелгорода и јужно од Орела.

Гренадири, јуришни пионири и специјална одељења за отклањање мина са потпуно новим справама за брзо и сигурно уништење минских поља, продрли су кроз препреку створену бољшевичком ватром и минама и раскрчили пут огромној маси тенкова. Према совјетским подацима, око 4000 немачких тенкова пошло је у напад, а од њих преко једне трећине, тј. око 1500 машина припадају, веле бољшевици, класи „Тигар“ и једној још бољој класи. Бољшевици су бацили у сусрет том јуришном челу све своје расположиве тенковске снаге, али се брзо показало да се ни најсавршенији, најмодернији совјетски тенк „Клим Ворошилов“ не може да такмичи са „Тигром“.

Бољшевици су испочетка давали фантастичне цифре немачких губитака, али су затим морали признати да су у те податке убрајали не само стварно уништене тенкове, већ и све оне који су услед квара, моментално застали на бојишту. Немачки подаци о уништењу совјетских тенкова су тачни из тог разлога што се поље битке налази у немачким рукама, па зато им није ни тешко да тачно преброје колико је непријатељских борних кола пало као жртва немачких тенкова, противтенковског оружја и противтенковских авиона. Број уништених совјетских борних кола у овој курској битци прешао је већ преко 2000.

Тако се створила једна у историји још невиђена покретна битка материјала. То је отворена рана на телу совјетског фронта, која страшно крвари, јер бољшевици имају тешких губитака у борби против савршенијег немачког оружја и боље немачке тактике: сасвим нове немачке тактике конструисане специјално за летњу битку ове године, узевши у обзир нове тактичке могућности створене новим врстама немачког нападног и одбранбеног оружја.

Захваљујући овој новој тактици, немачки контранапад је постигао велики успех: побијено је неколико клинова у совјетске линије који угрожавају најелитније совјетске армије у окуци Курска, створени су нови мостобрани на Горњем Доњцу и на Псјолу: заробљене су десетине хиљада црвеноармејаца, потучене су многобројне дивизије совјетске армије и, створена је таква ситуација да Совјети контракцијама северно и јужно од Курска, нису више могли да спасавају положај код Курска, већ су морали да почну са операцијама растерећења, источно и северно од Орела, све до места Сухинићи.

У овој тешкој битци материјала стављена је на карту сва снага совјетског фронта, и зато је Стаљин морао од својих пријатеља ултимативно да захтева да му притекне у помоћ. Тако је настала сицилијанска експедиција за коју Енглези изричито кажу да је она започета само на захтев Москве, а то значи мимо воље Лондона. Један борбени подухват који је учињен без одушевљења оних који га предводе не може бити победоносан.

Наравно, масовна акција британскоамеричке поморске, ваздухопловне и сувоземне снаге против југоисточног дела Сицилије морала је да има почетног успеха, јер таква је природа операција за искрцавање.

Британоамериканци су изабрали југоисточни део Сицилије зато што се он налази на најмањем одстојању од Малте где се налази ваздухопловство које помаже искрцавање. Затим код југоисточне обале Сицилије није се могла очекивати нека реакција италијанске тешке морнарице, која не би смела рескирати дебуширање кроз узани Месински мореуз. И, најзад, југоисточни део Сицилије има најслабију мрежу путева и, према томе, одбранбена армија Сицилије не би могла да се брзо концентрише на овом терену.

Зато су Американци и Енглези имали посла само са стражарском линијом на обали коју је држала једна италијанска дивизија, а идућих дана борили су се само са малим истуреним одредима осовинских покретних резерви. Тој обалској стражи и тим малим истуреним одредима пошло је за руком да униште скоро сва одељења надобранострелаца која је Ајзенхауер бацио као претходнице, да потуку неколико америчких одреда и да их баце у море и да ометају искрцавање непријатељских трупа.

После те прве фазе борбе на Сицилији наступила је у брдској области друга фаза у којој ће се сукобити главне снаге двеју страна.

До сада осовинске снаге имале су сасвим незнатних губитака, али британскоамеричке су претрпеле огромне, може се рећи, готово катастрофалне губитке. Њихова морнарица за искрцавање изгубила је коначно или делимично стотине хиљада тона бродовља.

Ово искуство стекли су поново и Американци који су сада извршили неколико мањих искрцавања на Саломонским острвима, као и у источном делу Нове Гвинеје. Ова искрцавања су пропраћена огромном рекламом у чисто америчком духу. На пример, писано је да је циљ искрцавања на Новој Гвинеји — заузеће „велике и веома значајне луке Саламауа“. Међутим, Саламауа је урођеничко место од неколико кућа и са таквим пристаништем какво имају само најмања рибарска местанца на Јадранском приморју. У стилу највеће лажи приказују Американци те борбе у Западном Пацифику, измишљавају јапанске губитке, али не могу измислити никакве успехе, јер је јапанска оружана снага чврста у одбрани где хоће да се брани и енергична у нападу када напада.

У тим борбама код Саломонских острва и Нове Гвинеје опет су америчке поморске снаге доживеле низ осетних неуспеха, изгубивши већи број ратних бродова. Јапанска надмоћност у ваздуху је неоспорна, и то даје Јапанцима могућност да непријатељску флоту бију такође без употребе за борбу сопствене флоте.

Док Американци, прогласивши циновску офанзиву у југозападном Пацифику, тапкају на месту и сами долазе до закључка да ће офанзива у томе темпу трајати деценијама док се приближи јапанској метрополи, дотле Јапанци стављају у покрет једну нову снагу: снагу националне Индије.

Пошто су увидели колосалан резултат њихове политике према националној Кини којој су дали суверенитет, пошто су искрено створили услове за независност и самосталност других народа Источне Азије и тиме придобили симпатије тих народа, Јапанци су у сагласности са Осовином

дали сада националном вођи Индије Субхаз Чандра Бозеу могућност да се бори не само речју, већ и оружјем. Још пре годину дана основана индиска армија, као помоћни корпус за одбрану источноазиских области, данас је претворена у војску која има за циљ ослобођење Индије од Британаца. До сада још никад није била испољена јапанска намера упада у Индију. Међутим, савезник Јапана Субхаз Чандра Бозе наговестио је ових дана упад индуске националне војске на индуску територију. Такав један поход значито би улазак са буктињом у барутану. Индија је већ сазрела за борбу и то не само за борбу у Гандијевом стилу грађанске непослушности, већ и за оружани сукоб са својим британским угњетачима.

У предвиђању те борбе Британци повећавају број штабова у Азији. Уместо једном Вавелу, ситуација ће бити предата у руке три генерала. Генерал Очинлек замењује Вавела као командант фронта за одбрану Индије. Генерал Вавел, у својству енглеског вицекраља у Индији, постаће главни заповедник на индуском унутрашњем фронту, и још неки трећи генерал (он још није наименован) мора да постане главнокомандујући за координацију операција на простору од Индије до Аустралије. Ово повећање умних снага на том ратишту не иде паралелно с повећањем оружаних снага. Британија и даље оскудева у војницима, ваздухопловству и морнарици и зато не може да стави на располагање тим генералима потребне снаге за борбу против Јапана.

Нарочите тешкоће за Британију ствара питање тонаже, јер се операције против Бурме или евантуално против неких других области које су Јапанци заузели, могу замислити једино као операције искрцавања; копненим путем Британци не могу постићи ништа. Док су живали Јапанци могли са својим дивизијама да превале хиљадукилометарска отстојања преко џунгли, брда и мочвара, Енглези су већ на њихвим километрима маршовања према Акијабу увидели да нису способни за рат у примитивном подручју (питање да ли су иначе способни за рат у модерном подручју?). Међутим, за операције искрцавања Британци не располажу бродовима.

Питање бродског простора и даље сачињава највећу бригу Лондона и Вашингтона. Свега неколико недеља трајала је њихова радост у вези смањења потапања. Та радост није била живаха. Баш напротив, она је више личила на осећај човека који се користи одушком него на ликоване онога који се ослободио опасности. Паметнији Британоамериканци били су начисто с тим да ће потапања опет започети. И заиста, делатност немачких подморница поново је започела.

Иако та делатност није још достигла неке веће размере, ипак је она значајна зато што се у последње време појавила код Британоамериканаца нова опасност за пловни парк: назадовање бродоградње.

М. Војновић

Г. МИХ. АБРАМОВИЋ,
ЧЛАН ЖИРИА ЗА КОНКУРС
„СРПСКОГ НАРОДА“

Приликом објављивања услова конкурса за најбољу студију о *Селачко-задружној организацији српске државе* омашком је изостављено да је г. Мих. Аврамовић претседник Главног задружног савеза члан жирија за додељивање награде.

Јеврејски програм уништења Европе

Последњих недеља бавила се европска јавност више пута књигом Иље Еренбурга, бољшевичког јеврејина — плаћеника Кремља. Наслов књиге, који нам открива циљеве бољшевизма, каже нам ново, зове се: *Труст Д. Е. ликвидира Европу*.

У овој књизи се отворено прокламује не само уништење Немачке, већ и Италије, Шпаније, Холандије, Француске, народа на Балкану, Пољске, па чак и Енглеске. Пустошење ових земаља и истребљење њиховог становништва, приказује се са бруталном искреношћу.

Главни јунак ове књиге, написане у облику романа, јесте мелез „без држављанства“ — Јенс Бут, у коме је оличен лик једног пустошера и злочинца, који својим карактерним особинама потпуно одговара једном бољшевику. У својој седамнаестој години отровао је једну 58-годишњу „мис“, која је постала жртва његовог болесног нагона. Када се доцније безобразно приближи једној хришћанки — девојци, доживљава разочарење, што га доводи — према приказима Еренбурга — до једне неутољиве мржње према својој околини.

Чисто јеврејски менталитет долази до израза у следећем приказу: „Мора се узети у обзир, да је Јонс Бут био човек без држављанства. Сматрао је, да се пасош — приликом путовања — може мењати као и одело. Поред колекције свилених кравата, носио је у своме пртљагу читаву колекцију разних пасоша. Како га је избијање рата затекло у Паризу, добио је одмах позив у војску“. Као што се могло рачунати код овог јеврејског мелеза, постао је војни бегунац, и освануо у октобру 1917 — у Москви. Тамо је био у својој околини. Он врши „ликвидацију“, четири године припадао је душом и телом црвеним терористима.

Дошавши у Њујорк, где је затекао збориште свих ратних богаташа и шпекуланата оружјем, дошла му је помисао, да створи један Труст за уништење Европе, са једним капиталом од двадесет милијарди долара. Задатак је био временски ограничен: „Почетак године 1927, завршетак 1940“, што је стварно значило, да је требало у току од неколико година подјармити све европске народе.

На страницама овог романа, могло се прочитати и следеће пророчанство, путнику који жели да посети Европу:

„Кроз пет година путоваћете кроз једну пустињу, која обухвата од прилике 500.000 квадратних километара, без свих хотела и остало. Спремите се да у години 1940, коју вам предлажем, да путујете кроз једну огромну европску пустињу“.

Затим долази до откровења немилосрдне талмудске јеврејске мржње, као доба Натана Кауфмана, Жаботинског, Вајцмана, Визеа и других јеврејских „величина“:

„Кад будемо претворили Европу у једну пустош, то ће бити

дело високог човекољубља. Преко три стотине милиона људи биће благодарно, што је последњи пут читало *Оченаш*. Открићемо вам тек тада Европу. Населићемо је колонијалцима, што се нас тиче, оним из Африке“.

Основица спровођења овог јеврејског плана уништавања, треба да буду — по угледу на слободниозидарске ложе — тајне организације, којима треба да припадају „краљеви, претседници република, банкари, претседници политичких странака“. Ове организације треба да буду камуфлиране, као *лига за демократско ослобођење* итд.

Врхунац ових излива мржње, које се налазе у овој перверзној књизи, јесте поглавље *Смртна пресуда Берлину*. У овом делу књиге, описан је напад из ваздуха, као и напад три стотине огромних тенкова на главни град Рајха, са животињском појудом једног јеврејског садисте. Он оставља обезоружану Немачку, на милост и немилост уништењу јевреја. Јеврејин Еренбург опширно описује све грозоте уништења, и нескривено показује циљеве његових жеља: уништење Немачке и Европе.

Ни једно му сретство није дозвољено уништавајуће, ни једна метода уништења довољно свирепа.

Шта је желео овај јеврејски перверзитет? Књиге нам нескривено показују на битности јеврејског програма:

„Немачка мора коначно да престане да постоји. Од педесет пет милиона Немаца, треба највише сто хиљада да остане у животу. Од Рајне до Одре створити једну пустињу, у којој царују разбојничке банде“.

То је ратни циљ светског јеврејства у погледу Немачке. Али та мржња није само противу Немачке, она је против свих народа Европе. Еренбург уништава снагу европских народа са намерно створеним епидемијама, изумирањем од болештина, а слави своје успехе на јеврејски начин, као у јеврејским пуримским празницима.

Сви ови наводи из романа Иље Еренбурга, данашњег Стаљиновог „дворског“ књижевника и новинара, показују на јеврејски дух и на њихову паклену жељу за уништењем свега онога што није јеврејин. Овај „роман будућности“ фризиран од Иље Еренбурга, претставља далеко више него један безобзирни литерарни излив. Он пружа, слично књигама *Данас и за увек* — издатој у Њујорку 1926, као и књига јеврејина Натана Кауфмана *Немачка мора да буде уништена* — такође у Њујорку 1942, једно недвосмислено јеврејско вјерују са планом уништења целог европског континента.

Једини одговор на све ово, диктован законом самоодржања, на ове сатанске планове мржње, јесте уклањање свих јевреја из Европе, као и залагање свих снага на бојиштима овога рата — за крајњу победу.

ЖЕТВА, ЗАЈАМ И НАШ ДИНАР

У духу овогодишњег плана о увођењу планске пољопривреде код нас извршени су пољски радови у нашој земљи, и према извештају Министарства пољопривреде и исхране ове године засејана је свака етопа наше земље. Наш земљорадник је свесрдно примио речи које му је упутио председник владе и преданим радом учинио све да обезбеди исхрану Србије. На тај начин учињен је велики корак на путу консолидовања наших привредних прилика, јер од обезбеђења исхране зависи у целости наш остали рад на обнови Србије.

И опет се обистинила она народна да „прегаоцу и Бог помаже“. Временске прилике су ове године биле толико повољне да је род у великој мери превазишао уложене напоре. Сада нам преостаје још да принос унесемо и да извршимо правилну расподелу и обезбедимо живот свих нас.

Настојања која је влада предузела у том правцу позната су и показују да је искуство од прошле године узето у обзир и данашња организација прикупљања и расподеле обећава да ће снабдевање ове године бити боље него прошле, када је принос био слаб, а искуство недовољно.

Као што рекосмо, учињен је велики корак на путу консолидовања привредних прилика наше земље. И то божјом помоћи. Али на томе не смео се зауставити. Треба ићи даље ка срећенијој будућности. И на том путу треба да будемо приљезбни.

У садашња тешка времена, влада има стално да испуњава велике задатке и да одговара хитним обавезама, како пре жетве тако и после ове. Међутим, да би влада могла да изврши све те задатке и да испуни све обавезе, потребна су јој средства, и то позамашна. Наш рад представља непресушан извор из којег црпимо средства за себе и за државу. Задовољавајући своје потребе не смео ни једног тренутка изгубити из вида потребе државе. Јер, ако ми не ставимо држави наша средства на располагање, нико други јој та средства неће и не може прибавити. У том случају, ако буде остављена сама себи, без наше подршке и помоћи, она ће морати да се обрати једином извору који јој увек стоји на располагању, а то је Завод за израду новчаница. Међутим, то што завод лиферује то није капитал створен радом, већ новац, који, уколико га више има, све мање вреди.

У интересу нас самих и у интересу земље, коју ми сачињавамо, морамо уложити све да државу спречимо да користи средства тог злокобног извора. А то можемо само на тај начин ако јој наша средства ставимо на располагање. Вратите држави средства која се налазе у оптицају, а нагомилана су код вас, и ви сте јој препречили пут у Завод за израду новчаница. На тај начин сте зауставили повећање оптицаја и извршили стабилизацију на једном нивоу, са којег се не мора ићи напред, али са којег се може ићи унатраг.

Циљ стабилизације оптицаја имала је влада пред очима када је донела Уредбу о упису четири и по процентног зајма за привредну обнову. Упис зајма је остављен слободној вољи. Нађено је решење које уписивачу даје велика преимућства пред онима који своја расположива средства не желе да уложе у обвезнице зајма.

Када унесете жетву, када је будете предавали према извршеном разрезу, примите цео износ бонова који вам је одобрен код поједине врсте жетвеног приноса. Ви на тај начин стичете право отписа повећане земљарине у истом износу, а сем тога можете бонове заменити за обвезнице зајма уз избор типа обвезнице према вашој жетви.

И не само да бонове можете заменити, ви треба да то учините што пре како би за износ који вам је исплаћен бонovima добили хартије од вредности које вам носе камате. Те четири и по процентне обвезнице зајма за привредну обнову не подлежу Уредби о депонувању хартија од вредности, тако да те обвезнице остају стално на располагању притежаоца, који с њима сваког момента може диспозовати без икаквог ограничења.

То је у односу на онај проценат жетвеног приноса који се претвара у новчанице.

раднику исплатити бонovima које овај може доцније заменити за обвезнице.

А шта је са оним делом који ће бити исплаћен у готову? Тај део износи код пшенице четири петине, а код осталих аграрних производа износи исто толико или нешто мање. Шта ће поједини земљорадник са новцем који буде добио, а за који новац на суженом тржишту потрошних добара нема много могућности за употребу.

Цео вишак тога износа, који му буде остао по извршеним набавкама или отплатама дуга, као и износ који је досада бескорисно чувао код себе, треба да уложи у обвезнице четири и по процентног зајма или да га уложи као штедни улог у банке. Не учини ли то, а задужи новац код себе од страха да га не изгуби, он се излаже опасности да га изгуби самим тим што га је задржао.

Јер, ако му и успе да га тако остави да му га нико не украде, да му га мишеви не поједу, или да му којим случајем не пропадне као жртва пламена, он је ипак тим својим поступком успео да држави одузме средства која су јој потребна и натерао је да их тражи на другом месту. А то друго место је Завод за израду новчаница.

И док земљорадник чува свој новац код куће, Завод избацује нове количине новчаница који својим стављањем у оптицај обарају вредност земљорадничке „новчане оставе“. И тако је на крају те разорне игре између појединца који гомила новац и државе којој су средства потребна, појединац сачувао свој износ у чарапи, али који је у међувремену изгубио своју првобитну вредност.

На крају те злокобне игре која проистиче из потпуног несхватања појединца проблема које држава има да решава и државних потреба чије задовољење не трпи одлагања, стоји хаос у привредном животу земље изван инфлацијом која као бујица онда не зна за обале и препреке.

На појединцима је да свим својим снагама спрече такав развој, а држава ће извршити своју дужност и заштити вредност националног новца ако не буде разумевања на страни појединца. У то не треба нико да сумња.

Уложите све своје вишкове у обвезнице новог зајма или уложите их као штедне улоге у банке. Помогните тим својим радом државу при њеном настојању да одржи вредност националне валуте. Сада, после жетве, када будете имали више новца него што вам треба вратите га држави, уложите га у банку, не задржавајте га код себе, не поткопавајте куповну моћ динара, не бацајте динар у амбис безвредности из којег се тешко може вратити. Послушајте наш савет себе ради!

Не учините ли то, ви ћете државу приморати да предузме драконске мере које ће целом својом оштрином погодити појединца, без обзира на то да ли је крив за тај и такав развој монетарног стања у нашој земљи или не.

Остале земље у Европи су такође извесно време апеловале на своје становништво, а после, када то није помогло, приступиле су акцији. Турска је у циљу очувања вредности националне валуте извршила одузимање једног дела имовине. Бугарска је извршила упис принудног зајма и замену новчаница од хиљаду и пет хиљада лева исплаћујући при замени 60% у готову, а 40% у бонovima.

Ми смо досада у оквиру настојања око очувања вредности нашег динара остали само на

пољу финансиских мера. Међутим, став који заузимају сви притежаоци великих износа, а који показује потпуно непознавање функције које новац врши у привредном животу једне земље, примораће владу да приступи монетарним мерама које по свом замаху и жестини неће заостати за мерама које су примениле друге земље.

Према томе, ми више не дајемо савете ако вам указујемо на потребу да уписујете нови зајам или да расположива средства поверите банкама, већ вам отворено указујемо на пут којим ће се морати поћи ако се оглушите овој опомени.

Ако не пођете путем на који вам указујемо, сами доводите до тога да се пође путем принудних мера. Другог излаза нема.

Међутим, када се буде пошло тим другим путем, нека нико не уображава да ће готовим новцем избећи принудан зајам или разрезом делу имовине која се одузима. Замена новчаница је средство које делује брзо и ефикасно. Ко год буде имао готовине мораће да дође на шалтер, а ту ће бити на удару.

Улагачи штедних улога и притежаоци државних обвезница уживаће увек повлашћени положај, као што је то био случај и у другим земљама које су већ примениле те драконске мере.

Крајњи је час да учините ваш удео при очувању вредности српског динара уписом зајма или улагањем новца у банке, или да примите на себе последице оних других мера.

Овим указивањем ми смо учинили своје. На вама је да бирате!

др И. Л.

Снажан пораст производње угља у Шпанији

У оквиру обнове шпанске привреде снабдевање угљем игра је дну од најважнијих улога. Тешкоће на које шпанска влада наилази при решавању тог проблема су дворесне, наиме, с једне стране је рђав квалитет шпанског угља, а с друге је питање транспорта.

Шпанска топионичка индустрија покривала је своју потребу до рата скоро искључиво увозом. Тако је увоз угља износио у 1931 и 1935 години 36 односно 24 милиона златних песета, док је 1941 год. пао на 8 милиона зл. п. Томе насупрот је потреба индустрије после грађанског рата нарочито снажно увећана.

Према званичним подацима из носе резерве каменог угља у Шпанији 6220 а мрког 1450 милиона тона. Вађење угља кретало се од 1929 до 1935 године од 6,2 до 7,5 милиона тона. У 1936 години, првој години грађанског рата, пала је производња угља на 3,47 мил. тона. У времену после грађанског рата забележила је производња угља сталан пораст, док у прошлој години није постигла рекордну цифру од 10,4 милиона тона.

У циљу даљег унапређења производње угља донела је шпанска влада цео низ мера које се односе на употребу радне снаге, додељивања потребног материјала и плаћања премија за произведену тону.

Почетком ове године влада је производњу угља прогласила за ванредно значајну за националну одбрану, и тиме још јаче подвукла карактер ове рударске гране, као и заштиту која јој вези с тим припада. Зато се са пуним правом очекује да ће рекордна прошлгодишња производња бити премашена у овој години.

Развој привредних прилика у Данској

Данска пољопривреда и индустрија налазе се у пуном запошљању. Жетвени принос у 1942 години био је добар, а индустрија је била запослена целим капацитетом, јер је успела да набави сировине у потребним количинама. Сем тога, Данска је приступила великој производњи замена разним потрошним добрима, тако да на тржишту рада нема понуде већ тражње радне снаге.

У поређењу са последњом годином пре рата, национални доходак Данске повећао се за 40 од сто. Ово повећање долази у првом реду од скока цена житарицама, дрвету и животињским производима, што је опет са своје стране довело до повишења надница. Ово потоње игра такође значајну улогу у повећању националног дохотка.

Индекс трошкова живота у Данској показује од почетка рата скок од 55 поена, међутим, слика која се добија о данској привреди на основу овога индекса, потпуно је погрешна, јер тај индекс не обухвата све предмете потрошње. Предмети дневне потрошње који нису обухваћени индексом, баш су они код којих је скок цена највећи.

У сваком случају је скок цена у Данској просечно много већи него што је повећање прихода. На тај начин је и у Данској у свим секторима свакодневне потрошње дошло до сужавања покривања тих потреба. То се нарочито лепо види на индексу промета трговине на мало, који показује пад од 12%, иако и тај индекс не обухвата сву робу. Према томе, пад је много већи него што га индекс региструје.

Обиље новца које влада у данској привреди представља врло озбиљан проблем чијем се решавању данска влада сва посветила. Данска је извршила неко-

лико важних финансиско-политичких потеза, како би спречила да обиље новца изазове нежеље ни скок цена у неконтролисаним секторима привреде.

Ревалвација данске круне извршила је врло повољан утицај на стабилизацију цена, иако није дошло до неког нарочитог пада. У циљу да елиминира штетан утицај обиља новца, министар финансија жели да предложи данској влади низ мера међу којима и тзв. закон против инфлације, а сем тога и врло интересантан законски предлог о увођењу пореза на ратну коинфлацију.

ЗДРАВСТВЕНО ДЕЈСТВО КРЕЧА

Креч је снажно дејство за заштиту организма.

Познато је да је креч саставни део костију, да служи развијању и чвршћењу мишића, али је мање познато да он штити зубе од трулежи и да нарочито повољно утиче на дисање.

Куративна улога креча врло је значајна, како за људе тако и за стоку. Најновијим огледима је утврђено да стаје које се кречом посипају одбијају многе болести које су у вези с процесом рашења.

Аутопсијом је такође утврђено да су многе животиње покркале од плућних болести, и то по некреченим стајама. Борба против колере с успехом се води и помоћу креча.

Даље је констатовано да радници запослени по кречанама постају имуни за туберкулозу јер кречна прашина благотворно утиче на сама плућа.

НОРВЕШКА ИЗГРАЂУЈЕ СВОЈУ ПЛАНСКУ ПОЉОПРИВРЕДУ

Најважнији привредно-политички проблем којим се Норвешка бави је проблем очувања вредности националне валуте. Пореска политика и политика цена служи свим својим мерама том циљу. Политика цена имала је успеха утолико што је скок цена, који је у почетку био врло висок, најзад стабилизован.

При спровођењу политике цена у садашњем правцу морало се нарочито водити рачуна о пољопривреди јер пољопривреда претставља данас и у Шведској главни сектор привредне делатности. Главни циљ политике цена састоји се у односу на пољопривреду у томе да изједначи велику разлику која постоји између пољопривредних надница и надница у осталим привредним секторима.

Примећено је, наиме, да су сувише ниске наднице у пољопривреди биле изазвале бекство са села у варош. На тај начин је пољопривреда остајала без радне снаге која је баш у данашње време преко потребна, јер свака земља настоји да интензивном земљорадњом исхрани своје становништво. У том смислу је политика цена нашла своје место у оквиру опште аграрне политике.

Норвешка спроводи ову последњу — аграрну политику — тек од 1940 године на овамо. До тог времена се Норвешка снабдевала аграрним производима на светском тржишту по принципу најјефтиније понуде, а трговачка флота земље имала је задатак да омогући увоз те најјефтиније робе. Више од половине потреба у аграрним производима покривала је Норвешка увозом из иностранства.

Међутим, колико је и поред свега унапређења норвешке пољопривреде, ова још увек заостајала, показује чињеница да је и после две године тек половина расположиве зиратне земље искоришћена иако је повећање обрађене површине у те две године било значајно. Коришћење земљишта као и избор културе нису остављени слободној одлуци земљорадника, већ су одређени на основу пољопривредног плана који је влада донела.

Планском пољопривредом покушава норвешка влада да организује снабдевање становништва аграрним производима и забележила је за ове две године врло лепе резултате у оквиру тог настојања.

ПОВРЋЕ У ИСХРАНИ

Налазимо се у жеку сезоне свежег поврћа. Захваљујући с једне стране плодној години, а с друге стране новој политици цена и снабдевања, и појачаној контроли, на београдским пијацама поврћа има у довољној количини. Цене су још јако високе за широке потрошачке слојеве, али тенденција падања испољава се све више.

Данас, кад је разноврсност у исхрани доста отежана, биће корисно да се осврнемо на хранљиву вредност поврћа, које за сада мора да нам у највећој мери замени уобичајену исхрану претежно меснатом храном.

Битно за одржање живота су калорије, које јелом уносимо у наш организам. Затим долазе остали састојци, тј. масноће, беланчевине, угљени хидрати и витамини неопходни за одржање уредних функција и здравља.

КРОМПИР И ГРАШАК

Свеже поврће није тако богато калоријама као брашно, месо, млечни производи, али ипак добро комбинованом исхраном може се много постићи.

Највише калорија даје нам кромпир. Врло оскудан у масноћи, које садржи свега 2 грама на 1 кг., исто тако доста оскудан у беланчевинама којих има 21 грам по килограму, кромпир садржи знатнију количину угљених хидрата, 210 грама по килограму, а даје 960 калорија по килограму. Другим речима, за одржање живота без ичега другог осем кромпира, било би потребно да човек поједе дневно око 3 кг. Угљених хидрата би тиме такође добио доста. Недовољне би биле количине масти, беланчевина и свих потребних витамина.

По својој калоричној вредности одмах после кромпира долази зелени грашак и роткве са 800 калорија по килограму. Грашак поред тога има највећу количину беланчевина међу свежим поврћем, са 64 грама по килограму. Угљених хидрата има у пола мање од кромпира, а масноће 2 и по пута више, али и то

је врло мало, јер укупно износи 5 грама по килограму.

ОСТАЛО ПОВРЋЕ

Калорична вредност код осталог свежег поврћа износи по килограму: за боранију 390, за шаргарепу 450, за слатку репу 360, за ротквице 430, за целер 560, за келерабу 470, за црни лук 520, за карфиол 320, за бундеве 340, за кељ 500, за спанаћ и слабак купус 360, за тиквице 210, за зелену салату 180, за печурке 200, за парадајз такође 200, а за плави патлиџан 280.

У погледу угљених хидрата поврће садржи осредње количине, знатно мање него ли брашно, али знатно веће него ли млеко и млечни производи. После кромпира највише угљених хидрата имају: роткве са 160 грама по килограму, грашак са 120 грама, целер са 118, црни лук са 108, келераба са 82, бундеве са 70, кељ са 62.

ЈЕЛА ОД ПОВРЋА

Горњи подаци односе се на поврће у несправљеном, односно у обичном обареном стању без зачина. Те вредности се наравно мењају у рукама добре домаћице и са додатком одговарајућег зачина. Додатак масти или уља јелу у великој мери повећава калоричну вредност, а други зачини могу да повећају садржину угљених хидрата или витамина.

Тако на пример 1 кг. несправљеног зеленог грашка има 800 калорија, а справљеног на наш уобичајени начин има 1.170 калорија. Килограм обареног кромпира, као што смо казали, има 960 калорија, док килограм салате од кромпира (са уобичајеном количином уља) има око 1.650 калорија, пиреа од кромпира (са машћу) око 1.400 калорија, а прженог кромпира (на масти или уљу) преко 2.000 калорија. Килограм барене бораније има свега око 400 калорија, али справљене у умокцу пење се на 750 калорија. Код шаргарепе калорична вредност у умокцу повећава се од 450 на 850 калорија, код купуса од 350 на 700, код спанаћа од 350 на 850.

Недостатци поврћа у масноћи наклањају се дакле додавањем масти или уља при справљању јела. Али, то се може надокнадити и узимањем млечних производа уз поврће. Недостатке угљених хидрата најбоље ће попунити хлеб, односно друга брашнаста храна, која ће нам такође дати знатан број калорија.

ЈЕЛОВНИК ОД ПОВРЋА

Да бисмо показали конкретно колика би количина јела од поврћа била довољна дневно, можемо навести неколико комбинованих оброка. На пример: један килограм прженог кромпира 2000 калорија, пола килограма умокца од грашка 600 калорија, 200 грама народног хлеба 500 калорија: укупно 3100 калорија, то јест више него ли довољно, јер просечно организму треба при нормалним условима око 2800 калорија.

Друга комбинација могла би се направити са једним килограмом умокца од бораније 750 калорија, пола килограма пржена кромпира 1000 калорија, четврт килограма сира око 800 до 1000 калорија, 200 грама народног хлеба 500 калорија: укупно преко 3000 калорија.

Уз овакав, односно сличан јеловник, у коме се може смењивати разне поврће, као купус, спанаћ, шаргарепа, келераба, кељ, карфиол и т. д., мањи оброци рибе могу одлично да поуне количину беланчевина, а мањи оброци воћа угљене хидрате, док би потребе у витаминима биле потпуно задовољене нарочито додатком зачина и салате од парадајза и паприке. Организам би пак из дана у дан примао сасвим довољну количину калорија потребних за живот и за обављање свих животних функција и редовних послова.

Горњи подаци односе се искључиво на свеже поврће. Међутим, код сувог варива: пасуља, грашка, сочива, боба, калорична вредност се ванредно повећава, те износи преко 3000 калорија по килограму, тако да готово у потпуности може замени исхрану месом.

На београдским пијацама отворене су Дирисове пиљарнице

Снимци Државне пропаганде

За наше домаћице

СПРЕМАЊЕ БОРАНИЈЕ ЗА ЗИМУ

Очишћену боранију (не расецати) опрати и пробарити у чистој води (без соли) 5 до 10 минута, затим је оцедити и ставити на даску од мешања или на чаршав да се суши све док не буде потпуно сува. Најбоље је сушити у ладу или на промаји (не на сунцу). Да је боранија потпуно сува познаћете кад је преломите — буде као суво лишће — шушти и сва се уврне. Толико се осуши да после кад употребљавате за кување није потребно више од једног прегршта за особу. Тако потпуно осушену боранију оставити у платненој врећици да стоји на промајном месту до зиме, односно до употребе.

Пре употребе боранију потопити у млакој води и оставити да преноћи. До ујутру она ће набубрити, тако да кад је спремите, имате утисак да једете потпуно свежу.

ЗИМСКА САЛАТА ОД КРАСТАВАЦА И ЛУКА

Краставце добро опрати и нељуштене исећи на танке котурове па усолити. Оставити мало да одстоје, затим исцедити и слагати у теглу: ред тих краставаца, ред танко на котурове сеченог, усоленог лука. Све тако док се тегла не напуни. Када је већ тегла пуна налити је са прокуваним сирћетом. Међу редове ставити по један лист лорбера. Теглу повезати и оставити до зиме. Ако сирће случајно усахне, слободно се може после долити, јер отварање тегле неће ништа нашкодити салати. Чешће прегледати, јер ако се рано остави до зиме ће сигурно усахнути бар 1 до 2 пута.

Салата је врло укусна (као русле), а што је још важније није тако скупа да то не може свака домаћица припремити. Може и сама да се једе са хлебом, поготово ако се налије мало зејтина.

ОСТАВЉАЊЕ ВИШАЊА ЗА ЗИМУ

Откинути дршке са вишања, добро их опрати и оцедити, затим их сложити у тегле. Када теглу до врха напуните на врх ставите мало салицила (а може и без њега), повежите добро и кувајте у пари најмање 15 минута. Пре употребе зими повадити кошнице. Вишње на овај начин врло су добре иако у њима нема шећера.

КАКО ДА СЕ КВАСАЦ (ХЛЕБНИ) НЕ ПОКВАРИ

У суву чисту чашу ставите квасац и прстима га добро угњечите — збијете. Узмите затим један тањир и у њега налейте мало воде — тек толико да покрије дно. Сада узмите чашу са квасцем и обрнете је на тањир. Квасац пошто је добро збијен у чашу не може испати напоље. Вода ће спречити ваздух да допре до квасца.

Квасац може тако да се одржи по месец дана, а да се не поквари. Пазити да вода не усахне, увек по мало доливати. Ако имате већу количину ставите онда у теглу место у чашу. Напомиње се да чаша не сме до самог врха бити набијена квасцем. Мора се оставити бар 2—3 прста празног простора, тако кад се чаша изврне на тањир да квасац не додирује воду.

Видовдан у заробљеништву

Доносимо извод из лепог дописа који нам је послат из заробљеничког лагера VI Д, а који из техничких разлога цео није могао да изађе.

Празник Видовдана свечано је прослављен и код наших заробљеника.

У лагеру VI Д, видовданска прослава одржана је у сали српског заробљеничког позоришта, која је у ту сврху нарочито била удешена.

Поздраван говор одржао је млади учитељ Тодор Матиски, хороваћ и управник српског заробљеничког позоришта, истичући главне моменте наше историје, наше борбе за опстанак и напредак. После тога хор је отпевао химну „Ој Србијо, мила мати“.

Веома лепу тачку извео је Ново Булатовић, гудећи старе наше песме на гусле, које је сам у заробљеништву направио. Та прастара наша музика оставила је јак утисак на све присутне, јер су ти прости и дирљиви звуци изазвали жива сећања на величину и патње наше прошлости.

Убедљиво и успело предавање о српским народним гуслема одржао је омладинац Тоша Беловшечанин, библиотекар лагерске библиотеке.

Он је прегледно изнео како су српске јаворове гусле одржавале и уметничку и етичку и етничку традицију, како су оне биле моћно пропагандно сретство српског идеализма, како се гусларска уметност временом стално усавршавала и као права уметност необично деловала и на странце. Српске гусле биле су уствари учитељи српске омладине којој су усађивали паролу истине, правде и лепоте живота.

Прослава је завршена певањем националних песама и мислима посвећених мајци Србији.

Светозар М. Милосављевић
Лагер VI Д

Жетеок на једној моби у Шумадији жању жито

Знагај про- изводње купуса

По својој важности за нашу исхрану купус долази на треће место, одмах после пасуља и кромпира.

Купус успева на плодном и влажном земљишту. Тражи добро ђубрење стајским ђубретом и обилно заливање. Слабо успева на посним земљиштима, непољубреним, без довољно влаге, а исто тако не пријају му ни мочарна земљишта.

Све сорте купуса производе се из расада, који се за ране и касне сорте гаји у топлим лејама, а за остале на отвореном пољу. Расад треба да постигне око 15 сантиметара висине и да развије 4 до 5 листова. Мора бити јак, прав, са горњим пупољком и добро развијеним кореном.

Време расађивања купуса зависи од сорте. Време расађивања раних сорти већ је прошло, а овога месеца на реду су касне и средње ране сорте. Средње ране сорте расађују се на растојању од 70 према 70 сантиметара, а касне сорте на растојању од 1 метар између редова и 70 сантиметара између струкова. Ове сорте развијају много лишћа и дају велике главице.

После расађивања купус треба залити кантом око струка, а 4 до 5 дана доцније окопати га. Ако се појави коров окопавање треба обављати сваких 10 до 15 дана. На 25 до 30 дана после расађивања извршити прво огртање, а 10 до 15 дана доцније друго огртање. Раним сортама довољно је једно огртање, а касним сортама 2 до 3.

Ако земљиште није довољно плодно добро је да се залива раскишељеним стајским ђубретом или осоком, с тим да се меша један део осоке са 4 до 5 кова. Корисно је да се то поноделова воде и залива око струви 3 до 4 пута у току узраста. Заливање купуса је нарочито важно у времену кад завија главицу, а боље је да се полива ређе, свега једанпут недељно, али зато обилније.

ЗАОРАВАЊЕ СТРЊИКА

Један од најважнијих послова на њиви је заоравање стрњике после скидања усева. Ако се тај посао не обави сасвим благовремено и правилно, будуће велике штете на њивама су неминовне. Незаоране стрњике су извор мно гобројних биљних болести и ште тачина, корова и других великих опасности за наредне усеве, а нарочито за стрне. Поред тога незаорано земљиште под летњим сунцем толико се исуши, да се готово не може обрађивати док не наступе неке дуготрајне кише. Уколико је лето сушније, у толико је већа потреба и корист од заоравања стрњика.

Заоравању треба приступити не после жетве, већ истовремено са обављањем жетве. Још док срд или коса скидају класе, плут треба да креће. У колико се доцније приступи заоравању, у толико су штете осетније.

Заоравање се врши на малу дубину. Не само што није потребно, већ је чак и штетно, ако се оре дубље од 4 до 6 сантиметара. Због тога је заоравање стрњика у толико лакше, те се уместо обичног плуга употребљава за тај посао и нарочито плуг звани стрњикач, са по два, три па и више раоника.

Млеко и млечни производи

Велика је штета и за пољопривредника и за нашу исхрану, кад музна стока не даје довољну количину млека или је то млеко лоше, што се код нас често дешава услед недовољне неге и неповољних хигијенских услова под којима стока живи.

Водено и црвено млеко

Међу опште узроке недовољне количине и лоше каквоће млека спадају недовољна исхрана, мењање врсте и начина исхране, покварена или хладна храна, напоран рад и друго. Затим долазе обољења са високом температуром.

Водено млеко са врло малом масноћом, плавичасте боје, неспособно да даје кајмак, последица је оскудне хране, као што је исхрана само зеленом храном, сламом, лошим сеном, или је пак последица оболелих органа за варење. Таквој стоци треба променити врсту хране и дати јој што више напоја од мекиња, овсене прекрупце, репе и шаргарепе.

Црвено млеко јавља се услед прскања крвних судова у вимену или као последица заразе гљивицама. Прскање крвних судова настаје често услед прелазна сувише јаку храну, нарочито на детелину. У оваквим случајевима млеко излази из вимена црвено обојено. Ако пак поцрвени после муже у судовима, то је последица извесних гљивица које се размножавају у нечистим судовима или нехигијенским просторијама где се млеко држи. Ову појаву уклонимо чишћењем судова, као и чишћењем и проветравањем просторија. Ако млеко излази црвено обојено из вимена, а појава не престаје ни после недељу дана, онда треба испирати виме хладном водом са мало сирћета, обуставити јаку храну и долазати свакодневно мало горке соли у воду за појење.

Плаво и жуто млеко

Плаво млеко појављује се обично у пролеће и у лето, тамо где су штале нехигијенске, неууређене, и где се млеко држи у топлим просторијама. Узрочник је једна мала гљивица, која изазива промену на млеку тек после један до два дана стајања. Најбоље се спречава добрим испирањем судова кључалом водом, врућим раствором соде, врућим цећем или кречном водом. Виме испирати раствором 3% борне киселине, а шталу и стоку држати у чистом стању.

Појаву жутог млека, а исто тако и појаву слузавог или љигавог млека изазивају такође гљивице. Најбољи лек је одржавање потпуне чистоће судова, штала и стоке, уз добру и правилну исхрану.

Горко млеко је појава која настаје у првом реду услед покварене и плеснине хране, затим услед запаљења вимена код старијих крава музара. Сретства предохране састоје се на првом месту у одржавању чистоће, а затим у доброј исхрани здраве

и лечењу оболеле стоке по савету ветеринара.

У питању прераде млека наш пољопривредник није далеко одмакао. Услед недостатка справа и могућности, специјалне врсте сирева код нас се нису производиле. Али, неколико домаћих начина прераде млека заслужују ипак да им се посвети још већа пажња него ли до сада. Ту је на првом месту у питању наш кајмак, који се заиста може сматрати националним млечним специјалитетом.

Кајмак

Справљање кајмака сваком нашем сточару добро је познато, али знатан број не обраћа пажњу на извесне околности, које могу да изазову брзо кварење кајмака, или бар да умање знатно његову вредност и укус.

Првенствено мора се обратити пажња на чистоћу руку и целокупног прибора који долази у везу са кајмаком, као што су карлице, кашике, котлови и друго. Скоруп не скидати руком него решеткастом кашиком.

Према опитима извршеним у Средњој пољопривредној школи у Ваљеву, за један килограм свежег кајмака потребно је 21 и по кгр. крављег млека од 3 и по до 4% масноће. Другим речима, од 100 кгр. доброг крављег млека може се добити преко 4 и по кгр. кајмака, а остаје 82 кгр. оплављеног млека, које може да се преради у постан сир, павлаку или масло. За 1 кгр. посног сира потребно је 8 до 9 кгр. оплављеног крављег млека.

При преради 100 кгр. крављег млека у кајмак и путер добија се 4 кгр. и 650 грама кајмака, 1 кгр. и 350 грама путера, а остаје 66 кгр. оплављеног млека, које претставља одличну храну за свиње, јер са 100 кгр. оплављеног млека свиња добија 5 кгр. у тежини.

Ако се не вали путер, већ само кајмак и постан сир, онда се од 100 кгр. млека добија просечно 4 кгр. и 650 грама кајмака, 9

кгр. посног сира и 70 кгр. сурутке. Сурутка се такође може одлично употребити као храна за свиње, а од сваких 100 кгр. свиња добија по 1 и по кгр. у тежини.

Ако се из 100 кгр. млека не вали кајмак, већ само путер и постан сир, онда се добија просечно 3 кгр. и 800 грама путера, 9 кгр. посног сира и остаје 70 кгр. сурутке за исхрану свиња.

Сомборски сир

При преради млека у сир код нас највише се прави обичан српски сир. И ако је тај наш домаћи сир врло укусан, ипак би се према садашњим приликама и могућностима могла препоручити израда још једне врсте одличног сира, тзв. сомборског. За справљање овог сира најпогодније је овчје млеко, али може се употребити и кравље ако му се дода мало павлаке, да би масноћа достигла масноћу овчјег млека.

Свеже помужено млеко подсири се за 40 минута. Грудва се изручи на платнену целићу и стави под притисак као за обичан сир, да би се сурутка оцедила. Затим се грудва извади и исече уздуж на 2 погаче дебљине од 2 до 3 сантиметра. Из њих се исеча парчад таквог облика да у чабрици образују колутове који се слажу изнад другог. Између колутова сипа се со.

Чабрице за сомборски сир праве се од чамовог дрвета, запремине од 4 до 5 кгр., доле уже а горе шире, то јест супротно од наших уобичајених чабрица за кајмак. Кад се чабрице напуне остављају се у просторију где топлина не силази испод 18, нити се пење изнад 22 степена.

Сурутка се уклања чистом крпом која се ставља на сир да би је упила. Ако после 4 до 5 дана има још сурутке, она се исцеди обртањем чабрице. Сир је зрео кад се колутови толико приљубе један уз други да се више не разликују, што траје обично 2 до 3 недеље.

Које врсте поврћа могу још да се сеју или саде

Увођењем планске пољопривредне производње прошле године први пут је у нашој земљи обрађена већа пажња гајењу поврћа. У овој години сви смо већ схватили огромну важност његову као и да од тога колико ћемо поврћа произвести у многоме зависи исхрана нашег народа. Истина, уложено је до сада много труда, али да би се добио што већи принос потребна је и правилна нега већ засејаног и изниклог поврћа, а осим тога потребно је и сејати односно засадити поврће и на оним земљиштима која су остала слободна од рано скинутог усева.

Сваки повртар треба да се постара, да преко целог лета и касно у јесен има довољно свежег поврћа и по могућству што више врста.

Неке врсте поврћа које се сеју у јесен или рано у пролеће стижу за бербу априла, маја и јуна. Време бербе је обично краткотрајно, па после тога прозри или тера у цвет, те се не може употребити у зеленом стању, као што су: грашак, боранија, спанаћ, салата, мрква, рани кромпир, лук и др. Већина од тих врста поврћа могу да се сеју преко целе године, па се ради тога често сеју у размацима сваких 15 до 20 дана, ако за то има довољно слободног земљишта.

Ако слободног земљишта нема довољно за каснију сетву, може се употребити земљиште које остаје слободно после бербе раног поврћа. Чим се рани усеви обре, треба целу површину одмах очистити, преријати, ако је потребно пољубрити угорелим стајским ђубретом, пограбуљати и тако припремити да се може одмах сејати поврће које желимо.

При сетви каснијег поврћа, после бербе раног, треба водити рачуна да не дође једна иста врста где је раније била. Тако не ваља сејати: грашак после грашка, спанаћ после спанаћа и др. већ грашак и боранију после лука и спанаћа, ротквица и др., а на место грашка може доћи касније парадајз, паприка, купус, кел, келераба, карфиол, спанаћ и т. д.

Све врсте поврћа могу се сејати или садити на засебним парцелама, или ако нема довољно слободног земљишта као међуусев у лук, кромпир, пасуљ, парадајз или по крајевима леја где је већ засејано неко поврће, па кад се ово побере, остаје после слободно да се развија.

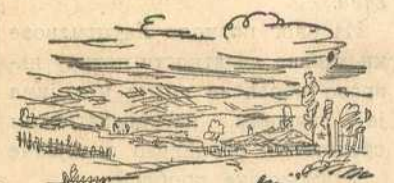
Сејањем каснијег поврћа и искоришћавањем свих слободних површина и после жетве раних усева, омогућава се, да се са мале површине добије много већи принос и да у свако доба има разноврсног свежег поврћа.

КАД ЋЕМО ПРИСТУПИТИ ЖЕТВИ

У прошлом броју скренули смо пажњу нашим пољопривредницима о важности и корисности тачног тренутка обављања жетве. Истакли смо да штете наступају у случају ако се жетва обави сувише рано као и у случају ако се са њом задоцни.

Најповољнији за жетву пшенице је тако звани тренутак жуте зрелости. Међутим, тај тренутак пољопривредник треба да зна оценити. Сама жута боја класа и слични знаци не могу да послуже као сигурно мерило. Оцену треба вршити према зрелости зрна. Из средњег дела добро развијеног класа узима се једно зрно, па ако се по њему може засећи ноктом, то је знак да жито на тој њиви улази у степен жутог сазревања. Још је бољи и сигурнији начин ако се са њиве узме један добро развијен клас, па се пресавије и из тог средњег дела извади једно зрно. Оштрим ножем зрно треба пресећи на две половине. У жутој зрелости унутрашњост зрна није ни тврда, ни житка, већ гњетава као восак. На пресеченом зрну не сме нигде бити трага зелене боје. Исти опит извршити на разним местима на њиви, а ако се свуда покаже жута зрелост, значи да је дошло време за жетву. Ово исто што важи за пшеницу важи и за јечам, овас и раж.

Кад је у питању овас боље је да се пробно зрно узима са врха метлице. Поред тога може се поступити и на други начин, узимајући неколико метлица са њиве, које се стегну шаком и повуче навише. Ако у шаци не остане ниједан класац, то је знак да је стигло време за косидбу.

У ЧАСТ ГЕРХАРДА ХАУПТМАНА

На свечаној претстави у Народном позоришту у част 80-годишњице великог немачког драмског писца Герхарда Хауптмана пре почетка приказивања „Колеге Крамптона“, управник Народног позоришта г. Ј. Поповић одржао је следећу конференцију о значају дела Г. Хауптмана у немачкој и европској драмској књижевности:

„Ове позоришне сезоне навршио је осамдесет година свога живота један од најснажнијих драмских песника Немачке, Герхарт Хауптман. Позоришне листе, не само немачких, већ и свих европских позорница, обележиле су свечано прославу рођендана овог значајног и плодног писца. Цела Европа узела је учешћа у тој прослави са жељом да укаже поштовање човеку који данас стоји на челу модерне немачке драматике.

О Герхарту Хауптману могло би се говорити сатима, па ипак да не буде казано све. Осамдесет година његова живота претстављају ризницу значајних творевина, огромно богатство за немачку, а исто тако и светску литературу.

Рођен у Оберсалцбруну у Шлезији, као син гостионичара Роберта Хауптмана и његове су пруге Марије, рођене Штрелер, чије је име овековечио у своме делу „Колега Крамптон“, Хауптман је услед материјалних породичних прилика, био принуђен да као врло млад отпочне са изградњом свог сопственог животног пута.

Посветивши се првобитно земљорадњи на имању свога ујака Шуберта, он је ускоро, ношен уметничком жицом, отпутовао у Бреславу да на тамошњој сликарској академији отпочне своју вајарску каријеру. Међутим, услед несимпатија школске дирекције, Хауптман је морао напустити Бреславу. Једини његов пријатељ на академији био је Роберт Хертел, познат као талентован вајар и одличан професор, чијом је помоћу Хауптман отишао у Јену и тамо, најзад, завршио природне науке. Али његова душа жудела је стално за уметношћу. Још једном покушава са вајарством на дрезенској академији, а затим одлази за Берлин где се први пут указује његова наклоност ка литератури и то изразито драмској. Од тога тренутка наступа преокрет у животу Хауптмана. Он се сав посвећује позоришту.

После неколико покушаја по типу епских и класицистичких трагедија, Хауптман, захваћен идејом књижевног натурализма, објављује своје прво дело „Пред залазак сунца“. Одушељен овим правцем он наставља даље и само годину дана касније објављује једну за другом своје две драме „Празник мира“ и „Усамљене људе“, обадве у извесној мери под утицајем Ибзена.

Из овог периода Хауптманове књижевне делатности потичу изврсно обрађене драме у којима је снажним натуралистичким средствима обрађивао социјалне и психолошке проблеме.

У међувремену Хауптман се појављује са својом историском драмом „Флоријан Гајер“ која претставља интересантан подухват да се на натуралистичкој основи изгради историска драма.

После својих „Ткача“ Хауптман се окреће комедији. На тој прекретници му је прво дело „Колега Крамптон“, али са врло мало наглашених елемената комедије. Прва права комедија је „Даброво крзно“ са изврсно оцртаним ликом мајке Волфен, чији је завршетак живота обрадио, једну деценију доцније, у „Црвеном петлу“.

Герхард Хауптман
(Цртеж: К. Н.)

После Крамптона он пише „Михаела Крамера“, „Петра Брауера“, „Бекство Габријела Шилинга“. Све драме за које црпкиво из свог академског доба у Бреслави. Само док је „Петар Брауер“ грубо понављање „Колеге Крамптона“, докле је „Бекство Габријела Шилинга“ варијација теме „Усамљени људи“.

Са својим трагедијама: „Кирисија Хенчел“, „Роза Бернд“, „Пацови“, Хауптман почиње поступно да напушта натуралистички правац.

Са „Утопљеним звоном“, исто као нешто раније и са „Ханелиним путем на небо“, Хауптман је почео да тражи нове путеве своје душе. Ту, на бази животног реализма, Хауптман великим песничким емоцијама и са пуно укуса за песничку реч и визију, залази у царство бајки, фантазије и мистике.

Са својом драмом „Пред залазак сунца“ Хауптман потпуно завршава период натурализма.

Кроз све своје драмске творевине Герхарт Хауптман је умео виртуозно да провуче истинску животну снагу. У свим својим делима он је са изванредном драматичарском моћи цртао снажно отворен живот, борбу између стварна живота и идеје о животу. Он је убедљиво умео да велике и дубоке ствари човечје душе осветли и објасни средствима људског разума. Пун енергије, пун борбене снаге духа, он се, са пуно љубави према својој родној грудима, борио за истину и правду као добар Немац, као ваљан националиста.

Драмски потенцијал Герхарта Хауптмана осетићемо за који тренутак.

У своме „Колеги Крамптону“ Хауптман је створио изврсну студију карактера.

Из некадашње бреславске академије, Хауптман је извукао једну личност и начинио је централном фигуром комада, чији живот чини снажан садржај свих пет чинова. Овај комад је у ствари дирљива историја једне душе, управо, кроз четири петине своје, снажна трагедија једног човека.

Под ударцима несрећне судбине, Крамптон, у једном жалосном тренутку свога живота, затвара своје срце, допушта да му се окамене осећаји, чак и према најмлађој кћери Гертруди, коју обожава и која је за њега персонификација нечег најсветијег. Утоњу у тешку атмосферу, он од онога од чега је некада право срећу, сада прави своју филозофију.

Међутим, Хауптман га не оставља заборављена. Има свакако људи који нису срећни или су несрећни у животу, али постоје увек и они који дубоко верују у срећу. Овде су то два млада бића, Макс Штрелер и Гертруда, његов ученик и његова кћи, који у његов раздробљен и размрсан живот уносе оно велико сунце младости, који му, усред унутрашњег страдања, стварају поновну веру у некада мутан сан о радости и срећи.

Као позоришно дело „Колега Крамптон“ је пун интензивних емоција. Хауптман је изврсно извајао лик Крамптона. Исто тако делују и све остале личности из његове околине.

Српско народно позориште је са великим трудом и вољом приступило обради овог Хауптмановог дела. Посао је био велик и тежак. Утолико већи и тежи што Хауптман, износећи истински живот кроз своје драме, захтева

неминовно целу скалу људских осећаја до најтананијих нијанса. А то није нимало лака ствар. Иако, можда, једна истински проосећана реченица, изговорена на већ опремљеној претстави, изгледа нешто сасвим природно, то је ипак захтевало мучну студију унапред. Не треба заборавити да реч није гогово дело, већ материја која је и како изговори.

Ако „Колега Крамптон“ буде на нашој сцена оставио дубок

утицај, понос најстаријег српског позоришта биће утолико већи, јер ће у том случају и српски венац за прославу великог немачког песника утолико достојније стати у ред венаца великих немачких и осталих европских позорница. Најзад, тако ћемо учинити и један значајан допринос на културном пољу баш у времену кад се ствара нова европска заједница и то под окриљем земље у којој је поникао и Герхарт Хауптман.

ПРЕМИЈЕРА „КОЛЕГЕ КРАМПТОНА“

Позоришна сезона завршила се једним лепим успехом, који показује високи уметнички ниво прве српске сцене, као и њена настојања да испуни своју мисију европске позорнице. Приказивањем *Колеге Крамптона* наше позориште одужило је свој дуг према великом немачком драмском писцу Герхарду Хауптману, чију осамдесетогодишњицу прослављају ове године све европске сцене.

Ми смо већ раније истакли значај уметничког стварања Г. Хауптмана у развоју немачке савремене драме, као и његов утицај код нас. Својим удубљивањем у велике проблеме живота, својом оштром сатиром извесних друштвених редова, као и својим песимизмом Г. Хауптман био је близак српској публици и она је у њему одавно препознала и поздравила једног од највећих савремених европских драмских писаца, који се није задржавао на духовитом обрађивању лаких тема, него је износио на позорницу болове и патње човечанства у једном периоду прекрет-

нице и лутања у тражењу нових смерница европског духа.

Отуда и дело Герхарда Хауптмана носи одлике свога времена, али његов уметнички геније, његов изванредни драматски инстинкт, као и смисао за позоришну архитектуру створили су дела трајне вредности. Тако и *Колега Крамптон* спада у натуралистичку књижевну школу, али кад се ослободи од претераности ове школе, оно претставља једно од бољих позоришних дела великог немачког писца, које има особине и врлине да остане трајно на репертоару европског позоришта, обнављајући непрекидно своју савременост у дубоко човечанском приказивању једног стваралачког духа у сукобу са једном средином, која спутава његов замах.

Премијера *Колеге Крамптона* поред овога свога значаја, својим успешним остварењем као да симболизира велике напоре Народног позоришта, који су дали несумњиво позитивне резултате, који се морају још више ценити с обзиром на тешке прилике под којима се данас ради и ствара. Ако смо у току сезоне износили своје замерке и примедбе поводом ове или оне приредбе било у погледу избора комада или схватања режије или игре глумца, ова наша добронамерна критика имала је једино за циљ да се иде увек напред, савршенијем и бољем, спроводећи један смисљени план за подизање наше позоришне уметности на што већу висину, посведочивши тиме снагу и способност нашег стваралачког генија.

Данас после слома, који смо доживели, који је могао да поколеба веру у нас саме и да зачне сумњу у нашим душама, потребна су нам са свију страна оваква сведочанства о нашој духовној виталности и о нашем културном потенцијалу. Али зато сада на крају пуне позоришне сезоне не устручавамо се да у пуној објективности одамо признање свим факторима на постигнутим резултатима, који свакако претстављају један позитиван биланс. Пратећи у најпунијој добронамерности и објективности активност и напоре Народног позоришта, ми смо се трудили да пружимо нашу сарадњу на основу нашег искуства и познавања са наше тачке гледишта, одакле се многе ствари виде другачије него иза кулиса или из канцеларија дирекције.

Једна од најубудљивијих сцена у драми Герхарта Хауптмана изведена на београдској позорници

Овако, како је приказан код нас Колега Крамптон има много романтичарског схватања о уметнику, кога не признаје и спутава једна бирократска или малограђанска средина. То је већ довољно позната тема „непризнатог генија“, који из очајања предаје се алкохолизму, тражећи у његовим екцесима одушке за свој неуспех да сломи отпор једног друштва, које другојачијим очима гледа на уметника. Сликара Крамптон, професор на Академији уметности у једном провинцијском граду, донекле је и сам Г. Хауптман, који је у ово своје дело унео своје велико разочарење у уметничку бирократију из времена, када је помишљао да буде вајар и спремао се за тај позив на Уметничкој академији у Бреслави.

Његов професор Крамптон, јака је уметничка личност, чије остваривање ометају ситничарство и неразумеваше целе средине као и његове породице. Место да таленат, стваралачка моћ буде на првом месту на академији, како код професора тако и код ученика, овде се тражи послушност, ред и дисциплина, док се прави таленат запоставља и прогања из неразумеваша и из суревњивости. Колегијум уметничке академије успева да онемогући рад професору Крамптону на школи и он, иако већ преко граница зрелог доба и са породицом, у побуну противу филитарства напушта све, оставља породицу и романтичарски бежи у подземни свет.

У анонимности и пијанству он тражи заборав за ударце које му друштво наноси и склања се у један ћумез у некој периферичкој кафаници. Али његов најмилији ученик, млади Макс Штрелер, кога су изабрали са академије и поред његове одбране као младића рђавог владања, иако је неоспорно талентован, не оставља судбини професора Крамптона него чини све напоре да га пронађе и да га спасе. Поред племенитости његове душе, он се у томе руководи и љубављу, коју он има према ћерци професора Крамптона, младој Гертруди, која једино од породице разуме свога оца и коју он воли изнад свега. Тако захваљујући овој двострукој љубави очајнички гест професора Крамптона не претвара се у катастрофу и млади пар успева да извуче сликара из ћумеза и да му поврати вољу за стварањем.

Несумњиво да судбина Колеге Крамптона у данашњим променим приликама у великој мери зависи од режије, која треба да прилагођавањем текста данашњици, али поштујући основну замисао писца, извуче битно и опште човечанско из дела и да задовољи потребе и укусу данашње публике. Управник народног позоришта г. Ј. Поповић, као редитељ пошао је тим путем, али је питање да ли у оправданој жељи да ослободи дело натуралистичких претераности није отишао и сувише далеко и упао неосетно у романтичарски сентиментализам. О томе би требало дискутовати са текстом у руци, што нам није у могућности, али желимо да подвучемо изванредну усклађеност приказивања Колеге Крамптона, у коме је сваки детаљ прецизно и минуциоз-

Ж
Г-ђа Ида Прегарац и г-ца Олга Спиридоновић у «Колеги Крамптону»

Снимак С. Н.

но обрађен и све потчињено општем утиску целине. Колега Крамптон на београдској сцени у погледу режије, игре, сценографске опреме, стила костима, техничке изведбе може да служи на част српској позоришној уметности, стављајући је у ранг осталих европских позоришта.

Све улоге у Колеги Крамптону од главних па до споредних тумачене су истом савршеном убедљивошћу и студиозношћу у највећој дисциплини целине, у чему се осећало чврсто и доследно спровођење једне замисли. Сви су били беспрекорни, иако комедија жртвује готово све улге на рачун главног протагонисте. У послератном уметничком стварању г. Б. Николића поред Исидора Леша у команду Посао је посао креација професора Крамптона претставља једну више консекрацију његовог великог талента, показујући још више његову способност продубљеног, ниансираног у тумачењу психолошки сложених личности, као што је професор Крамптон, која се креће између аутентичности генија и самоуверености „непризнатог генија“, који громким тирадама и оптужбама маскира своју алкохоличарску страст.

Г-ца Олга Спиридоновић, изванредан глумачки таленат међу талентима најмлађе генерације, за кратко време свога уметничког стварања знала је само за мање или веће успехе. Али њена Гертруда у својој чедности и верности неке врсте Антигоне претставља њен најлепши успех. Мада, и у осталим својим креацијама уметница и поред своје младости показује велику сигурност у употреби геста, мимике и тона, у Гертруди она је још успешније савладала своју захвалну улогу. Њена устрептала бојажљивост из првог сусрета са Максом наговештавала је рађање велике љубави, а њен крик за оцем, који одлази, био је дубоко продоран, пун истинског бола, који је неодољиво деловао. Исто тако у тренутцима младалачке раздраганости њен глас звонко је певао химну радости.

Г. Милан Поповић дао је Максa Штрелера пуног уздржљивости у његовом елану одушевљења за професором и његовом Гертрудом. Његова креација зна-

чи леп успех и изазива велике симпатије.

Да ли је потребно наглашавати са колико је истинитости и човечности г. Фран Новаковић инкарнирао верност слуге, који са својим господарем дели и добро и зло?

Г-ђа Ида Прегарац као Агнеса била је необично симпатична, као што је г. Дрнић као њен брат био одличан као обично. И сви остали, ма колико да су улоге биле споредног значаја, стари и млади, нови и стари чланови драме улагали су свој таленат да створе што складнију целину. То су били г. г. Милоград Душановић, М. Васић, Ј. Николић, Сима Јанићијевић, Д. Величковић, А. Стојковић, В. Бошковић, Б. Брадоњић, В. Брковић, М. Живковић, П. Стојановић и г-ђа Капиталина Апостоловић.

И сам песник, господар речи, г. Сима Пандуровић дао је превод који тече глатко као оригинал.

М. М. Милошевић

Књегиња Љубица, жена кнеза Милоша Обреновића

Рођена је у селу Срезоевцима, у рудничком округу, од оца Радосава Вукомановића и матере Марије. 1805 удала се за Милоша.

Живећи најпре у Брусници, у кући свога девера, Љубица је радила сваки посао који раде жене на селу. Мени је казивао сам Кнез Михаило да је она некад, до сванућа, по дванаест проја умесила, испекла, па их после о себи, на обрамици, однела на њиву радницима.

После несрећне године 1813, отишла је са свекрвом и децом у манастир Никољу, Милошевом рођаку, игуману Танасију.

За тим се опет вратила у Брусницу. Али, после Хаџипроданове буне, Милошеви људи начине у Црнући, у Руднику, на брзу руку, нешто куће, и Љубица се, с децом, пресели у то склонито место, где је и боравила до потоњег срећног преласка у Крагујевац године 1818.

Она је родила с Милошем ви-

100-ГОДИШЊИЦА СМРТИ КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ СРПСКА РЕАЛНА ЖЕНА

Лик књегиње Љубице: домаћи инстинкт.
Значај књегиње Љубице: смисао за стварност.
Вредност књегиње Љубице: народна жена.

Поводи, помена ради о стогодишњици смрти књегиње Љубице, нису ти што је она у својству владарке стајала на челу државне хијерархије, што је за добротина дела располагала кнежевским средствима, ил што је повод да се она украси, како би и стране историје наше крајине биле.

Љубица Вукомановић била је наше чељаде; наше чељаде она је и као Љубица Обреновић. Босонога дете она је задихано за стадима трчала рудничким планинама; смиљ-девојка, она је знала само за разбој, за плетиво; као жена за децу и дом; као владарка за отачество.

Љубичин живот, једноставно као стадо протекао од трношца па до трона, није знао за китњасте и сладострасне стране — толико уптивене у недрина просечних жена — већ за стране које су сагоревале једном ватром — домаћим инстинктом.

Наерен дом највећи је погром. Стамен над главом ко кров има, Рахат се играј може и мислима. Домаћица, чистуница, посленица, луг росни као оно гљивама, вас посута је и она била домаћим чулима.

Домаћим чулом као ред, рад, послушност крвне заједнице; домаћим чулом као оруђем за решавање свег и свачег традицијом; домаћим чулом степена смерна идеала друштвене заједнице.

Друидске, а не историске, чини се да је имала црте наше чељаде — књегиња Љубица.

* *

Љубица Вукомановић била је горштакче дете.

Сред борја, дебела и гране друге су јој биле, на луч мирисала, уз поток крупњала, да као оса, преко стрништа, преко бу-

њишта, за послом полети као за цвећем, на рукама, на раменима ведро носећ скромне дарове српске сеоске цивилизације.

И тај горштакче дах, снев у конаке Топчидера, Љубичева, кнежевска раскош није је бацила у слободу, у покретљивост, у разуданост, од којих простор мајчине сисе лагано али сигурно сахне.

Како са конзулима страним, тако и са ужичким кирицијама Љубица се опходила широким, такорећи атарским разумом српске сеоске цивилизације.

Пупољ није што и цваст.
Разуман није што и китњаст.
Доба су само шарен опход.
Све: — то је смерни плод.

Била је и остала, дакле, горштакче дете српске сеоске цивилизације, где је од ине преслице до товне шаренице све рукостворно; где су пас, вез и јелек око мајсторско, рука мајсторска водили; српске сеоске цивилизације — украс тај најлепши српске жене уопште.

Јер ина преслица Љубичина, пораз на Љубићу у победу на Љубићу претворила је.

И тако, тај смисао за сарадњу степена мушких подвига, то петно упињање да се непосредна стварност схвати — кад треба успори, кад треба убрза — нађе л' се у оваквим рукама женским, понос је и дика и саме суштинне матриархалности.

Љубичин смисао за одважно прегалаштво, Љубичин нагон за радену мудрост, Љубичин укус за стварност — пуно је оправдање лепоте и узвишености женског темперамента XIX века.

* *

Као и друге, и балканске врлети познате су са својих свежини, са својих крепости; као и друге, и балканске долине познате су са својих топлина, са својих слабости.

Па ипак, циклон балканских интрига понесене није устању да однесе.

И као што закон љубави — као и сви велики природни закони — истиче из извора равнотежевања супротности, тако је и Милош био прек — Љубица смерна.

Смерна, али како.

Живећ по народном разуму, делујућ по народном срцу, од рудничког трношца па до београдског трона, од сржи прошлости па до стандарта тадашњости, она је била и остала народна жена, смерна изистински, исконски, па тек онда смерна старински.

Носилац закона љубави према дому, према атару, према отачеству, Љубица рођена Вукомановић била је и остаје српска реална жена — пример преноса виолентне енергије у радену мудрост.

Њене друидске црте већ добијају благу фосфоресцентност историје.

Милан Милићевић

ЗЕМЉА ЈЕ МОЈА ВЕЧИТА

КРОЗ БЕТОВЕНОВЕ СИМФОНИЈЕ

I

Пољане моје, борови,
белке ми овце, торови,
живети значи волети
све шуме наше и голети,
где шаша, звонцад шумори,
а јутро маглом сумори.

Нек вије време, орлушина,
нек хучи у грању ветрушина,
смирено гледам у цветове,
у сунце, у тичије летове,
свирала ми самрт прогања
да ми земља не јадује

и да се срце радује
од сумрака до раздања!

II

Војар зло носи,
класје ми коси,
у црно увија вид;
ал пролеће у роси
живот доноси,
светлости непрекид.

Шире се недра
из лишћа једра,
јер отац ми је храст.
Коби пркосе,
а душе просе
дедова наших част.

Смрт нека дрема,
животу нема
почетак ни крај,
јер свака зима
пролеће има
а то је наше, знај!

III

Нек буде што јесте одувек,
земља је моја вечита.

Свирка моја кроз облачине
да буде призив јачине,
молитва, и песма, и зов
на љубав, на живот нов;
плодна да буде, семена,
светиња земље у сва времена.

Без речи вековно нек је речита:
— земља је моја вечита!

СОФИЈА ОСТОЈИЋ

Објављујемо још једну песму
са нашег књижевног конкурса коју
су запазили чланови жирија.

Лабријер опет у моди

Познати француски писац Лабријер, чија је књига *Карактери* преведена на све европске језике, иако класични писац опет је сада у Француској постао јако у моди.

Једна група сликара Лабријерову књигу *Карактери* на најразноврсније начине илустровала је и приредила изложбу. Као што је познато та Лабријерова књига садржи разне типове људи, карактере тврдице, галантног човека, мудраца, ласкавца итд., па су ови сликари сваку од тих врста људских карактера изложили у живим сликарским бојама.

ИСПРАВКА

У прошлом броју нашег листа у вести о археолошким радовима у београдском граду омашком је погрешно написано име угледног професора Универзитета у Берлину г. др Унферцатга.

Поводом честог извођења Бетовенових симфонија на концертима ове музичке сезоне, доносимо ову врло интересантну анализу тих симфонија, које су међу нашом публиком веома цењене и омиљене.

Кад слушамо ове симфоније на мах се из садашњице преносимо у једно неодређено време које има своју нарочиту атмосферу, свој нарочити ток и своју нарочиту драж. Са првим њиховим звуцима ми почињемо да заборављамо на своје ја и на све грубости животне стварности, почињемо да саосећамо са том великом и истинском уметничком стварношћу, од које постепено, али сигурно, постајемо ни томији и бољи.

Ове промене јасно се могу запазити и на лицима слушалаца, ако их пажљиво посматрамо и испитујемо за време извођења ових симфонија. Људи су тронути, меки, питоми и добри после слушања Бетовенових симфонија. Ова музика може слушаоца на махове толико да обујми и занесе својом дирљивом садржајношћу и својом тихом и ненаметљивом флуидношћу и мистиком, да се човек готово са страхопоштовањем њој сав предаје, утапа се у њу и често пута за време њеног трајања у најјачем интензитету губи појмове временског тока и свакидашњих просторних збивања.

Бетовенов геније и његове инспирације остварили су у овим симфонијама такву магичну музику, која се прво обраћа на срце човеково, да га припитоми и задобије, затим му снажи и оплемењује душу, па тек онда просветљава и уздиже дух у ненадмашне и недостижне висине.

Тих девет симфонија иду једна за другом као млазиви из негресушног извора, сваки за себе претставља велику духовну вредност, а све заједно чине велики духовни ток и велику духовну заједницу.

Прва симфонија у *C-dur-u*, кроз уздржаност и чедност наглашава великог и стихичког Бетовена. Ипак став у старом темпу ове симфоније достиже највеће музичке врхунце. Ова симфонија тако јасно и очито наговештава шта ће све доћи у осталих осам симфонија.

Друга симфонија у *D-dur-u*, после веома чудног увода улази у брзи став, завитлан и раздраган, који неодрљиво носи, да се затим заустави и расплине у спори став пун топлине, среће и блаженства. Овај брзи став већ у себи носи Бетовенску еруптивност и снажан замањ, док је спори став сав натопљен блаженствима душе запојених најлепшим шумовима и одјецима са цветних и мирисних пољана. Ова симфонија магички радосно делује на расположење слушалаца.

Трећа симфонија — *Eroica* — у *Es-dur-u*, сва презасињена снагом и ритмовима херојских осећања, духовно засињена и напрегнута, изазива величанствена осећања пуна снажних и изразитих лепота. Уводна музичка мисао првога става је сва у томе духу и у

томе знаку. Али је мисао спорог става, иако херојског карактера, ипак јасно и упадљиво од оног другог света. Ипак и брзи и спори став на крају крајева у суштини казују једну исту ствар: снагу духа и кроз земаљску борбу и снагу духа кроз ослобођење од земаљских патњи.

У овој симфонији Бетовен дефинитивно и победнички уводи *скерцо* место *менуета*. У Другој симфонији та новина је само наглашена. Кроз ова *скерца* Бе-

лази до израза само заигравање и заваривање судбине. У спором ставу долази предањ, одмор, слатки заборав и бежање од мука, притисака и тежоба. Док се у четвртог ставу појављује триумфална победа и ослобођење, јер генији као први љубимци Бога и природе, макакву борбу започели морају је окончати победом. Ова симфонија је средиште Бетовеновог симфонијског стварања, а у исто време у погледу форме и садржине и најбоља ње-

својих главних музичких мисли и израза, који се кроз ово дело чаробно провлаче као богови, виле и духови кроз шуме и поља, које су наши прастари обожавали.

Седма симфонија у *A-dur-u*, је полетна и дионизиски раздрагана. Све се заборавља и човек се предаје титрајима свога срца и трептајима своје душе. И код обичних људи често се јављају оваква осећања, само што они тада не компонују симфоније, већ се играју са децом, јагањцима или се без устручавања ваљају по трави и томе слично. Лагани став ове симфоније у ствари је широка и топла молитва захвалности Богу, што је човеку дао и те особине и преимућства, да се бар у извесним моментима може осећати чист и неупрљан као анђео божји.

Осма симфонија у *F-dur-u*, је сва дата у ведром и осунчаном оптимизму. Пуна је најлепших и најпитомијих осећања оивичених и осенчаних драгоценим и божанским хумором. Почев од прве уводне музичке мисли првог става, па до завршетка последњег става, све је у овој симфонији питома и доброћудно. Бетовен је умео да буде и такав, али то нису врхунци његових надањућа и његових остварења.

Девета симфонија у *d-moll-u*, је највећа и најопсежнија Бетовенова симфонија. Она и по форми и по садржини кида са традицијама и обликом класичне симфоније и тиме даје могућности за даље форме и развој симфониске музике. Бетовен је овим делом у многоме утицао и на Рихарда Вагнера. Треба се само сетити оног широког и спорог става у такту дванаест осмина ове симфоније.

Све је у овој симфонији логички замисљено и дубоко просећано. Она је грандиозна како по садржини и изразу тако и по техничким остварењима. Први став нам износи и наглашава веома интимне трептаје душевне борбе човека који тежи да свој дух и душу ослободи од земаљских окова. Други став (опет *скерцо*) даје такву вратоломну и замањнуту игру расположења, да се човек са страхом пита да ли је могуће и да ли је то добро бити толико и тако лудо расположен. Али то има и свога мистичног оправдања.

Ово је последња Бетовенова симфонија, ово је последњи и уопште ненадмашни симфонијски *скерцо*. Сада долази трећи лагани и развучени став пун туге и најплеменитије осећајности. И затим четврти став који нам даје музичко остварење Шилерове „Химне радости“, кроз које Бетовен ненадмашном музичком снагом и дубином напушта све што је свакидашње и грубо, и води нас у један свет и изживљавање најузвишенијег и најлепшег, што се може духом и умом човечјим замислити. У ову симфонију Бетовен уводи и човечји глас, који као труба Божја објављује свету радост, која кроз дух великих уметника струји и обузима цело човечанство.

Једино је готово самоуки и генијални Франц Шуберт могао у неким ставовима својих лирских симфонија да се у неколико приближи изразу ове Бетовенове симфоније. Шеста симфонија нам је нарочито драга и присна због

ЛУДВИГ ВАН БЕТОВЕН

Архив С. Н.

товен је излио највише радости и највише бола и горчине. Нико није могао тако као Бетовен, да кроз смех и музику шалу излије толико тајанствености, мистике, па и демоније. Бетовен је у својим *скерцима* пречишћавао своје патње и своје личне односе са људима, природом и судбином. И увек је био победник. Ни један његов *скерцо* није подбацио.

Четврта симфонија у *B-dur-u* је симфонија пуна фантазије и романтизма. Она је сувише лична, интимна. У њој као да се провлачи једна стална нит жудње за неком вишом и чистијом слободом: да овај свет пређе у царство потпуно разрешених и чистих снова.

Пета симфонија у *C-moll-u* је сва у напрегнутој борби са судбином и демонима. Почетна музичка мисао у првом ставу састављена од свега четири ноте не значи никакво куцање судбине на врата Бетовенове собе, већ су то снажни откуцаји Бетовеновог срца и напрегнутост његовог духа да се са судбином и демонима хвата у коштак. У првом делу симфоније та је борба оличена кроз снагу и плаховитост, али на моменте и кроз доброту и питомост. У *скерцу* до-

гова симфонија, иако је Девета симфонија опсежнија, замашнија и местимично музички продубљенија.

Шеста симфонија у *F-dur-u*. Пасторална симфонија носи у себи радост божију своје врсте, ону најлепшу радост, коју човек осећа када је у непосредном додиру са лепотама природе. Ништа се природније, лепше и изразитије не да замислити од ове симфоније. А све је у њој тако скромно, природно и просто: и њена музичка садржина и њена техничка обрада.

Нико од познијих симфоничара, који су радили под утицајем Бетовена, није смео да такне у ову симфонију поља и лугова, јер је она у својој савршеној изразитости, чедности и простоти толико јака и одбојна, да се може мерити са најјачим даровима које нам пружа лепота божанске природе. А све што је у простоти и једноставности савршено одбојно је и непропадљиво.

Једино је готово самоуки и генијални Франц Шуберт могао у неким ставовима својих лирских симфонија да се у неколико приближи изразу ове Бетовенове симфоније. Шеста симфонија нам је нарочито драга и присна због

Стање виноградарства у српској привреди пре сто година БЕЛИНОГРАМ

Ако би се за приказ стања виноградарства у престогадишњој српској привреди послужили саопштењима барона Дибића, добили бисмо слику о пуној развијености виноградарства и преради вина која би код веће развијености културе могла подмити потребе целе Русије.

Дибић, који иначе претерује у својим саопштењима, и овде није био умерен. Његову неумереност правда његова мисија која је можда то захтевала. Он произведе виноградарства, нарочито вино, увршћује у најглавније извозне продукте, који се одликују врло добрим квалитетом, благим укусом и јачином.

Приказујући распрострањеност српске виноградарске културе Вук је налазио да су се виногради могли наћи свуда по Србији, осни у равни и баровитој Мачви. Бело семедеревско вино би, по његовом мишљењу, код боље обраде винограда и боље прераде вина по својој квалитету јуило свако мађарско вино, сем токајског.

Али ни Вук није био доследан. Дајући горњу слику о српском виноградарству он је у даљим деловима свога рада приказао стање виноградарства, нешто дошије него што је то учинио у његовим почетним деловима. Док у почетку рада говори о толикој развијености виноградарске културе да је њу познавала цела Србија, сем баровите Мачве, дотле при крају истиче да су се тада слабо гајили виногради за прераду и продају вина већ само онолико колико је било довољно за домаћу потребу. За доказ раније распрострањености виноградарске културе Вук је наводио многе парлоге који су у пуној мери сведочили о ранијој јачини ове културе и по Вуковој претпоставци били „забатаљени“ за време вођених војних операција. Исто се тако његова саопштења не слажу ни у упоређењу српског вина са мађарским. Док у почетку рада упоређује са мађарским вином само бело семедеревско вино (да га превазилази), дотле се при крају рада упоређење простире сем Мачве на сва српска вина (српска вина равна мађарским).

Упоређење ове врсте изводио је и инжењер Виљем Рихтер, који се налазио у књажевској служби. По њему код боље неге и савршенијег подрумарства могло би се добити вино које би се мерило са мађарским производима те врсте. Квалитет вина требало је развијати на рачун квантитета, јер су код добре бербе бурад била скупља од самога вина. Добро црвено вино без бурета могло се купити за 2/3 до 3 крајцара.

Још је горе стање од путописа и литературе са архивском грађом. И она не даје довољно података који би приказали јачину виноградарске културе, величину земљишне површине под виноградима. Јер би то довело до упоређења ове пољопривредне гране са другим привредним гранама а нарочито воћарством.

Пошто познато стање виноградарства седамдесетих година (1867) прошлога века не може објаснити прилике престогадишње привреде, за објашњење морају послужити разбацани фрагментарни подаци. Виноградарска култура је због своје осетљивости према штеточинама, другим утицајима и захтевима неге подложна лаким и наглим променама. Овове као доказ служи стање виноградарства седамдесетих година прошлога века, које је већ осамдесетих година навалом филоксере у потпуности променило свој изглед. Кад се овде упоређење није могло извршити за један кратак десетогодишњи период како би се то могло учинити за престогадишњу привреду која је од 1867 одвојена преко тридесет година.

Ни етнографски испитивачи под вођством Јована Цвијића

не дају потпуне описе виноградарства. Они се у већини случајевима задовољавају да само код описа ове привредне гране констатују да је некада виноградарска култура била развијенија не наводећи разлоге, када је, откуда је и због чега тако било.

То исто чини и Вук. Стога се може поставити питање, да ли су описи виноградарства увек падали у доба његове слабе развијености, према бољој прошлости, или је нашим приказивачима као обично посматрана прошлост из доба описивања изгледала много лепша од саме садашњости у којој су живели.

Зато се у истраживањима морамо вратити на престогадишње податке и тамо тражити објашњење за стање нашег виноградарства. И они нам га унеколико приказују.

Занимљиво је да се данашње виноградима богате области истичу јаким виноградарством и у престогадишњој привреди. Виноградарске области Жупе, Крајине, Смедерева и Јагодине истичале су се и тада као изразито важна виноградарска места. Мада је у то доба било винограда у Топчидеру, Ритопеку, Свилајци, Тимоку (Врбца и Јелашница), Бачини, Кушељеву, Београду на Врачару (1832), Великом Градишту, Бресју, Сврљигу, Мачви (прот. Вук), Крушевцу и по многим мукадама, а њихова вина одликовала својим добрим квалитетом, та места ни у једно доба нису могла достићи продукцију поменутих виноградарских области. У тим областима привредна снага сељака претежно се одмеравала мотикама и дулумима, због заступљености виноградарске културе, поред бављења и другим пољопривредним гранама у којима су културама делимично показивали своју привредну јачину.

На шта су се трошили виноградарски производи не може се тачно знати. Скелски извозни тефтери показују да се грожђе није извозило из земље. Вероватно је да се у сезони бербе један део трошио на селу а остатак по српским градовима од српског и турског градског становништва.

Онда као и сада све су се сорте гајиле ради добијања вина. Изuzeв неких столних сорти, које су се виђале по турским трпезама. Турци су више од Срба јели грожђе у свежем стању. То показује украшавања турских кућа „османлијама“ и „чардаклијама“, очуваност назива појединих врста грожђа као и забрана пред виђена Кораном о употреби вина.

Да се готово највећи део грожђа прерађивао у вино има највише доказа. Још у првом устанку помињу се нека вина (стрмовско вино). Путописци и приказивачи Милошеве Србије кад пишу о виноградарству тога доба највише се задржавају на српском вину, често прецењујући и његов квалитет и коефицијент производље.

На распрострањеност продукције вина поред осталог указују број механа, прерада вина на мукадама и извозни скелски тефтери. Механе су одувек била места, у којима се поред кућног газдинства од сеоског света највише трошили вино и ракија. У целој Србији за Милошево доба било је просечно преко 1000 механа, што би, кад би се поделило на округе, на сваки округ дошло око 60. Кад се узме у обзир да се обична вина нису увозила, већ само извозила из земље, онда значи да су се по механама трошила само домаћа вина произведена по виноградарским областима и на мукадама, од којих се нарочито истичала Хаџибеговачка мукада у Смедеревској нахији. Најбоља страна вина: токајско („токајер“), шам-

пањак, бермет (1824) и малага појављују се већ тада у увозу Србије, виђају на Милошевој трпези и по рафовима угледних трговаца у Београду и Крагујевцу, али још увек остају предмет потрошње ужег круга градских потрошача.

Иако ће Вук на једном месту тврдили да је сељак садио винограде, не толико ради продаје вина колико ради подмирења домаћих потреба, ипак ће бити тачнија друга његова констатација да је вино као и ракија било предмет извоза. Неће бити основан ни доцнији исказ Карићев (1887) да се српско вино почело извозити тек „од скоро“ и то више као сировина а не као савршен производ подрумарства.

Ако не толико и у оној мери као ракија, вино ће ипак бити предмет извоза. По свима дунавским и савским скелума, оно ће се извозити у фучијама и продавати у заграничним пределима. Али ипак извоз неће имати таква замаха да би могао привући пажњу кнеза Милоша. Оно неће у неким крајевима подмиривати ни домаће потребе, док ће га виноградарске области имати и на претек. По неким местима појављивале се и винарски трговци, који одржавају пословне везе са иностраним откупљивачима од којих се један аустријски трговац помиње у Земуну још 1826 године.

Сем прикупљања и продаје десетка и других сакупљених натуралних дажбина на винограде и вино, као што су то чинили и Турци, у трговини вином кнез Милош није отишао даље од своје личне економије. На својим кнежевским добрима у београдском конаку и у Пожаревцу Милош је гајио винограде и прерађивао вино тако да је само топчидерска економија једном приликом дала 5.000 ока кљука (1833). Још бољу је личну корист могао имати од ритопечких винограда (1833) који су давали добро вино и на тргу уживали одличну прођу.

Ако се изузму делимични покушаји на унапређењу виноградарства и издате начелне наредбе о начину гајења винограда (1837), виноградарство од времена турске владавине није много коракнуло. Истина, Милош је наређивао да се у местима где је обичај загрђу виногради одмах после бербе, да се орежу у пролеће од половине до средине марта пре него што залупоље и да се у једно време и свуда грожђе бере када потпуно узри. Ове су мере могле бити корисне за унапређење виноградарства, али је та краткотрајна наредба изгубила своју важност укидањем економиа као што је било код осталих привредних грана.

Тако је поред свих настојања виноградарству мало обраћена пажња, а сељаку остављено да га води по знањима која је стекао традицијом. Притом оптерећење виноградарства и винарства посебним натуралним дажбинама ниуколико није било лакше од турске управе и ранијег читлучког и спахијског система.

И поред изричитих хатишерифа и наредаба о исељењу Турака српско виноградарство је још дуго задржало утицаје турског духа, турске управе и схватања. Под тим утицајем оно је остало и после Милошеве владавине. Решење аграрног питања о коме се толико говорило није спроведено како треба и до краја. Виногради су, уколико су били својина Турака, одузети од њихових власника. На њима је привремено право управе стекла српска влада која је одлагала решење откупа у корист српског сељака и на њих наплаћивала десетак и деветак. Десетак као спахијску дажбину, која се раније плаћала спахији. Деветак

као читлучку дажбину која се плаћала милксајбији кога је у овом случају заменило српско „правитељство“. А то није било ништа друго до остајање на старом систему читлука, који је по својим последицама био много тежи за српског сељака од спахијског турског система.

Како су у појединостима изгледале ове дажбине показале се из даљих излагања.

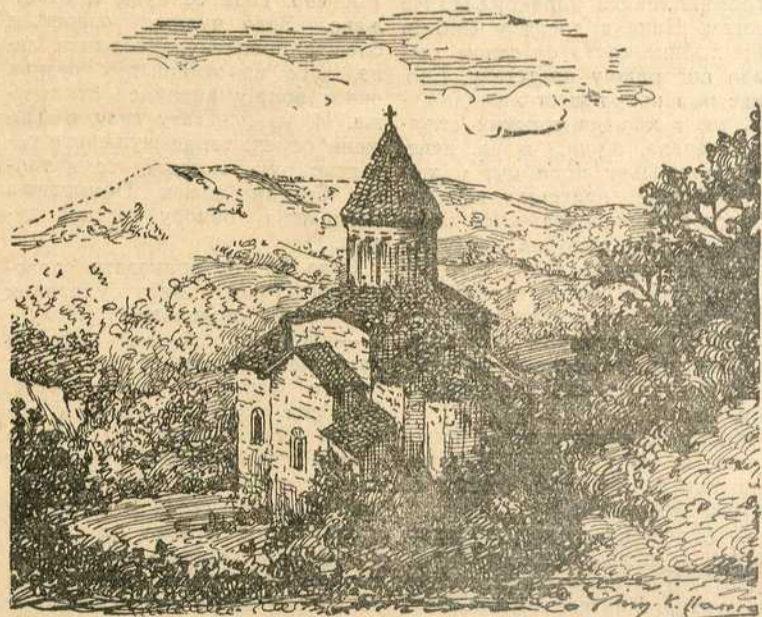
Онако исто као што су код воћарства наплаћиване натуралне спахијске дажбине на воћњаке (десетак) и ракију (од казна) исто је тако виноград био оптерећен спахијским десетком а вино десетком од кљука или дулума („винарина“). Турци су од сваког винограда на мукади наплаћивали по један грош. То је био виноградарски десетак. Међутим, вински десетак („винарина“), који није био ништа друго до спахијска дажбина која се наплаћује на еминским спахиљцима (1830), наплаћивала се у износу од 24 или 26 пара од дулума или од кљука по једну или две паре на оку (1822). За основу наплате служила је ока кљука, вина или дулум. То је било оно што се редовно и најмање тражило од српског сељака. Али су турске спахије ишле даље. Још тада донекле јак и својој моћи наплаћивали су поред десетка и главницу (1823), а винчански и ритопечки спахија десетак од винограда не по 24 или 26 пара већ много више.

Те исте дажбине са наведеним читлучким примесима наплаћивао је и кнез Милош за свој лични рачун и то не само на мукадама него и на другим својим добрима. Покупљени десетак од свих винограда, који је наплаћивао и од турског становништва (1836 у Зајечару) смештао је по жупским подрумима (1836), доцније без икаквог надзора продавао у име српске владе по 20 пара од оке.

Стога није ни чудо што је такво стање морало утицати на попуштање сељачке активности, на неизвесност и несигурност обраде винограда, на умањење приноса и на страх од убеглучења, тако да се виноградарству не може дати онај изглед који пружају поједини приказивачи и путописци. Најмање се могу усвојити она претеривања која су изложили Дибић и Рихтер у својим извештајима.

Љ. Протић

Ханс Хартман

НИКОЛА ЦАНГА: МАНАСТИР ВАВЕДЕЊЕ У ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКОЈ КЛИСУРИ

ПОЗОРИШНИ ФЕСТИВАЛ ПОД ОТВОРЕНИМ НЕБОМ

Моравско народно позориште у народу

Летњи недељни дан. Сеоским друмовима према Житковцу иду поворке сељака и сељанки. Чили и раздрагани сеоски младићи накривљених шајкача и једре насмејане девојке шеретски се задирују. Стари домаћини са својим смежураним домаћицама и голуждравим унучицима поседали у кола: кокетне двоколице неспретна пословна волујска кола и лака кола са коњском запрегом котрљају се сеоским друмовима.

Оживела плодородна равница Поморавља. Све се дигло на ноге и жури се ка Житковцу, у чијој је непосредној близини велико село Прѣловица. А ту, у Прѣловици, заказана је претстава Моравског народног позоришта из Ниша. Јер ово позориште, први пут уопште од

ниша Раваси. Он је глумац и он ће такође играти у комаду. Сем тога приказаше нам нашу српску игру, српско коло, и нашу српску песму и свирку.

Жагор престаје када пред ову кротку и присну публику излази управник позоришта. Разговорно и јасно, простим народним изразима, он у кратким потезима објашњава сељацима главне мисли комада.

— Браћо Моравци — каже им он — пошто сте ви подалеко од нас, ми не можемо да вас позовемо да гледате српску претставу у наше мпозоришту у Нишу. Зато смо ми дошли овде, до вас. Затим он говори о српској на родној игри и о српској народној песми, говори топло и осећајно о неизмерном благу што се крије у народној души и шик-

— А ви сами знате — вели он даље — да код нас постоје задруге и оне су од увек постојале. Тако имате породичну или кућну задругу, па одатле сеоску задругу. Због тога и цела наша земља је једна велика задруга.

Комад почиње. Шест хиљада пари очију нетремице гледају сцене и са живом пажњом прате догађаје на позорници. Ова позоришна публика уживљава се у догађаје на позорници као да учествује у стварним живим збивањима. Она уздише, чајава и јеца, она се радује, смеје се и кличе. Када грбава на карада, сеоски зеленаш тренутно успева са својим интригама, овај поштени радни свет се буни, грди и протествује као да пред собом има стварне догађаје.

Између сваког чина појављује

Чланови Фолклорне групе играју заједно са сељацима у једном селу

(Архив С. Н.)

како постоји позориште у Србији, приређује позоришне претставе по селима, под отвореним небом, не жалећи ни труд ни жртве да допринесе подизању и јачању српског националног духа и српске националне мисли.

Јати се свет са свих страна Моравског среза. Они из Житковца и Прѣловице већ су се окупили на пространој ливади код Домаћичке школе. Ту ће бити претстава. Зато они из Тешице, Лужана, Нозрина, Моравца, Трњана и Кормана журе да заузму места што ближе позорници.

Глумци, музика, фолклорна група и техничари допутовали су још јутрос возом из Ниша. Сада се претстава већ припрема. Групе сваком часом пристижу и попуњавају велику ливаду. А она као наручена за велике претставе, са благим анфитеатралним нагибом. У дну вредни техничари позоришта очасу спретно направиле позорницу под отвореним небом, над којом се сада вије велика српска тробожка.

Претстава ће почети у 10 часова пре подне. До тог времена огромна ливада прекријена је светом. Никада досад у Србији није толико света одједном гледало позоришну претставу. Ево, овде има преко шест хиљада душа, шест хиљада српских сељака: старца, људи, жена, деце. Многи од њих први пут у животу видеће претставу великог градског позоришта. Они то и не крију, као што не крију ни своју искрену радост што ће видети право српско позориште, са српским глумцима, српском музиком и српским комадом, што ће видети српску народну игру и чути српску народну песму.

Многи су нестрпљиви и радознали а међу њима највише школска деца која су дошла са својим учитељима.

— А шта ће да нам претстављају? — пита једна девојчица.

Питање се понавља са неколико страна. Учитељ објашњава:

— Приказаће нам позоришни комад који се зове „Добош пред кућом“. Тај комад је написао један млад Србин из Чачка, Си-

не у уметнички израз кроз покрет и звук...

Последње речи управника стапају се са дивним звуцима народне музике.

То наступа фолклорна група! Она фолклорна група која је за дивила и освојила цео Београд својом складном игром и песмом, она фолклорна група која је у последње време обновила читав култ према народној уметности, она фолклорна група у којој средњошколски омладинци и омладинке из Ниша, са жаром и неизрецивом љубављу пониру у душу и дух српског народа, да одатле извуку најблиставије кристале народне уметности покрета и звука.

...Вије се лепршаво српско коло. Раздрагано подврискују чили момци и смерне девојке. Вијоре свилене мараме и везене кошуље из свих крајева Српства. Шарени склад цветне народне ношње, игре, песме и свирке дочарава оно што је од искона српско, оно што је наше, драго, присно и вољено, оно што је ту, у срцу српском, — али што је најалост покашто било успавано и замагљено.

А ево, сада се буди и осветљава. Зато чудним озарењем блеште препланула сељачка лица, зато из жмиркавих сузних очију врцају варнице откровења. И, уз блиставу сузу и блажени осмех, тврде жуљевите ратарске руке склапају се и тапшу. Српски сељак Поморавља поздравља обнову српског духа...

Сада ће се приказати позоришни комад и зато управник позоришта објашњава:

— Приказаћемо вам комад у коме ћете видети сеоски живот онакав какав он заиста је. Видећете како напредни и паметни сеоски омладинци хоће да оснују земљорадничку задругу у своме селу. Али то никако не иде у рачун сеоским зеленашу и шићарцији и зато он разним подвалама, лажном меницом и подметањем краће новца хоће да спречи да се задруга оснује. Али, браћо, правда и поштење увек побеђују и заг сеоски напредни млади људи на крају успевају да оснују своју задругу.

се управник и даје пријатељска објашњења сељацима. Он овде није ни педагог ни салонски конферансије. Он је само добронамерни пријатељ који присно разговара са целом публиком.

— Да ли вам се, браћо, свиђа ово? — пита он.

— Јест, вала, свиђа нам се! — одговара ова чудна публика, захвална и благогодна.

— А шта велите, како онај од вратни грбавко 'оће да изигра оне добре младиће. Море, не берите бригу, не дају се они колај! То су ти паметни и поштени младићи, докаће они ономе проклетом зеленашу Видећете!

А када на крају комада правда, поштење и напредне идеје побеђују и када после срећног завршетка свих заплета младићи продиру са својом идејом о оснивању земљорадничке задруге, свет се задовољно комеша и чују се удалице:

— Па дабоме, тако и треба! Задругу, бато, основати, задругу! Него шта! Нећемо ваљда допустити да нас ваздан пљачкају зеленаша као онај грбавко Аца!...

Завршена је претстава. Музика је засвирала коло. Настаје спонтано народно весеље као на неком великом сабору о празнику код манастира. Таласа се шарено коло, у коме подврискују веоски и варошки момци и девојке, глумци и глумице, фолклорци и хористи...

Заморили се неуморни свирачи, замориле се хитре ноге играча и играчица. А подне већ превалило и јулско сунце немилнице припекло.

Свет се полако разилази. Прегу кола старци који су дошли поиздалека.

А чили сеоски младићи накривљених шајкача и зајатурне једре девојке хватају хладовину крај друма и шеретски се задирују.

Над плодородном Моравом блешти врело летње сунце, бескрајном равницом тигра зрак, у грлу младалачком трепери топли глас и разлеже се ширином: — Ој Мораво, моје село равно...

Јов. Костић

Змијин отров као лек

О новим и старим терапеутским искуствима са змијским отровом

Медицинска наука свих земаља ради од увек у знаку змије. Јер је већ од вајкада била змија која се увија око Ескулаповог штапа, античког бога здравља, симбол медицинске науке. Пита се често да ли иза оваквих знакова постоје прастара искуства о лековитој вредности змијског отрова?

Шта ми уопште знамо о змијским отровима? Ни модерна наука није још довољно разјаснила хемиски склоп змијских отрова. Њихово је знање само делимично. У ствари познато је само да је змијски отров састављен из две различите хемиске супстанце. Прва спада у класу такозваних *пептона*; а друга има велику сличност са текзованим *глобулином*. Ове се две материје могу лако међусобно разликовати и могу се поново саставити у првобитни змијски отров. Обе материје делују на разне начине на тело животиња и на људски организам.

Пептонски отров изазива на месту уједа само неке лакше промене. Али је зато у толико дуготрајније његово дејство на цели нервни систем. Од места уједа па све до централног нервног система коче се све мале и велике живчане струке. Са једном запањујућом брзином развија се ово кочење. Развија се немоћ и најзад наступа смрт. У нарочито великој мери погођени су живчани центри дисања. То води до кочења у дисању. Глобулински отров показује сасвим друго дејство. Код здравих животиња су крвни судови за крв потпуно непропустљиви. Крв одмах коагулише ако дође у додир са ваздухом. Продирући глобулински отров одузима крви ове карактеристичне особине, само ако и најмања количина отрова дође у додир са крвљу. Ово дејство отрова може да обухвати цели организам и да сместа изазове смрт.

На основу ових сазнања и извесних посматрања, савесних експеримената над животињама и затим на основу успешних лечења људи, успело је медицинци, не само по методама познатог лекара и великог истраживача Емила Беринга, да се продукују лековите и заштитне материје против змијских уједа, већ и да се чак и змијски отрови употребе за справљање лековитих препарата.

У Берлину има на пример једна змијска фарма која је узорна за целу Европу. У њој се гаје преко 500 отровних змија. Оне су здраве и релативно задовољне под негом вештих чувара и истраживача. Њихов је задатак да ове животиње одрже здравим, да би оне према својој природи могле да продукују што више „доброг отрова“. На одређено време одузима се овим змијама отров и према постанку пре рађују се они у разне препарате.

У какве се сврхе употребљавају ови препарати змијских отрова?

У Тексасу живео је пре тридесет година један сиромашни епилептичар. Једнога дана ујела га је једна змија звечарка. Том се приликом могла уочити једна интересантна појава. Подмукли отров ове змије, такозвани кроталус-токсин, инфилцирао је организам. Али ујед овом приликом није био смртоносан, а епилептичар је био чак излечен од своје болести. После овога нису се више појављивали напади. Некако је морало — тако је закључио један немачки лекар и истраживач, који је ове појаве пратио и проматрао — у отрову ове змије звечарке да се скрива једна лековита снага која је управљена против епилепсије. Исти тај немачки лекар пришао је храбро испитивањима и имао је успеха. Ускоро су пришли и други лекари овој методи лечења

епилепсије. И на основу многобројних посматрања у многим земаљама могли су да изјаве, „да змијски отрови садржавају у себи материје са лековитим дејством, које утичу на епилептичне нападе у једној мери, што досада ни једним другим средством није било постигнуто“.

И данас се више не сумња да „Епилептасид“, који се прави у Берлинској змијској фарми у селумском одељењу од отрова змије звечарке, има огромне успехе у лечењу епилепсије, од које болује један промил европског становништва.

Не зна се откуда потиче оно веровање у народу, да змијски отров може да помогне и против страшног рака. *Сосиете мексика* де опито објавила је 24 фебруара 1933 године преко својих славних професора и истраживача како се могу болесници рака успешно лечити. Извесни од ових истраживача убризгавали су својим болесницима 1/10 мгр. кобриног отрова раствореног у 2 кубна см. дестилисане воде. Први су покушаји извршени над болесницима који су имали страшне болове. После инјекције дошло је још до повећања болова, који су затим после два три дана попустили. Затим се испоставило да је ублажавање болова много дуже трајало него са убризгавањем морфијума. Прво су за ублажавање болова употребљавали отров змије кобре, а касније је откривено, да и једна змија која живи наБ алкану може да да исти отров за ублажавање болова код обољења рака.

Свакако је лакше да се добије отров змије поскако (*випера амодитес*). О ублажавајућем дејству овог отрова написао је један значајан научни рад Јурај Керблер, лекар Државног инсти тута за радиум у Загребу. Сада продукује немачки институт из отрова *Випере амодитес* препарат назван „Випразид“, који се употребљава уместо морфијума за ублажавање болова код рака. Кд овог лечења искључена је опасност форминизма. И једна једина инјекција довољна је да се пацијенту ублаже болови за 8 до 10 дана.

Још студије о лековитом дејству змијског отрова нису завршене. Добра су искуства постигнута према извештајима *Немачког медицинског часописа* и против реуматичних обољења. Успело је да се код ишијаса и других обољења болови сасвим изолирају. Професор Ф. Пепеу са Института Снеротерапико Миланезе говори о дејству отрова *випере амодитес*. Он је могао да посматра како су коњи, које је он овим отровом имунисао, упркос знатних реакција показали једно сасвим упадљиво побољшање свог општег стања. Он је могао да докаже, да је дејство овог отрова врло велико код неуралгије и обољења рака. Он је са dobrim резултатима лечио случајеве ишијаса, неуралгије — тригеминус и тешка хронична запаљења зглобова. Десило се, да су три до четири инјекције змијског отрова биле довољне да се излечи један ишијас. Исти професор говори и о успешним лечењима Випразидом асматишна обољења.

Изгледа, да ће модерни лекари стари мит о унутрашњој лековитој снази змија да претворе у праву науку. Чудновато је са коликом сигурношћу рукују берлински истраживачи са змијама које луче ове отрове и како негују ове животиње које су постале тако скупocene, само да би им могли узети и затим употребити њихове отрове. Свакако да ће се још много даље развити научно расветљење природе змијских отрова за даље успехе у терапији, коју су они постигли. (ЕОС)

ПРАВО ЛИЦЕ АМЕРИКЕ

Ерих Линклејтер: Жуан у Америци, Просветна заједница а. д., Београд, стр. 284.

Писац ове књиге није Немац. Линклејтер је Енглец — Шкотланђанин. И њега, као и многе у свету интересује проблем: Америка. У аутобиографској форми без неких литерарних претензија, искрено и добронамерно улази он у решавање те несумњиво занимљиве загонетке о „рају на земљи“ — о Америци. У једном присном, сатиричном тону приказано је овде наличје Америке у правој својој боји. Жуан Мостреј, главни јунак књиге, одлази у Америку жељан сазнања и авантура. Сједињене Америчке Државе пружају овом младом и добро ситуираном Енглецу много занимљивости и негада. При првом кораку у Америци сусреће он гангстере, и у кћер вође једне банде заљубљује се на први поглед. Љубав Жуана и гангстерове ћерке про-

влачи се као црвена нит кроз добар део ове књиге.

Писана лако, проживљена, Писана лако, проживљена, књига има сва својства једног доброг филма. Линклејтер има све добре особине једног великог новинара. Он уме да гледа ствари, а код ове врсте књига то је најважније. Амерички универзитет, татко стран појмовима Европљанина, са својом педантеријом која смета правој науци, са студентима и играчима рагбија који су најважније личности, славнији од научника, тај универзитет центар америчке златне младежи — Линклејтер је сјајно приказао. Због неуспеха у спорту Жуан мора да напусти студије — јер лош играч рагбија не може остати на универзитету.

Одлазећи са универзитета, по краден и без сретстава, Жуан се прихвата физичког рада и упознаје праву Америку. Читава галерија типова од бутлегера до јавних радника, уметника, филмских глумаца и ексцентричних милијардера дефилије пред читоцем.

Пратећи главну личност, Жуана, читаоц сазнаје да је у Америци знак вредности неког човека величина суме долара коју он зарађује. Колико зарађујеш толико вредиш. А како зарађујеш, то није најмање важно, и никоме не пада на памет да вас о томе пита.

Схватања младих Американки, њихови погледи на живот и свет, за Европљанке су врло чудна. Закон у сваком погледу штити лепши пол, коме допушта да неодговорно чини и највеће глупости.

Живост најширих америчких маса, њихов политички дилетантизам и примитивна схватања функција државних одговорних чиновника, политичара и безскрупулозних агитатора — представљају Американце, у поређењу са Европљанима, у веома бедној боји. У осталом, опште је познато да је Америка далеко испод културног нивоа Европе. Овде не треба мешати појам културе и цивилизације.

Жуан Мостреј је више пута току свога крстарења Америком, јурећи за послом и зарадом, долазио у новчану неприлику. Увек га је спасавала мајка, која му је од куће, из Енглеске, слала новац на његов текући рачун у банци. И нехотице нам пада на памет: шта би радио наш печалбар, који о Америци нема изграђено мишљење, за кога је она далека, непозната, тајанствена и богата, и где се преко ноћи може постати богат и славан, шта би радио тај наивни Балканац кад би се без пет пара нашао у земљи неограничених могућности. Наш човек не би, као Линклејтеров Жуан, могао постати бутлегер (кријумчар алкохола), нити би могао певаати висећи о жице с главом надоле, уосталом, ни Жуан се на томе није могао привикнути, не, он би се једноставно придружио легији од 12 милиона незапослених, који лутају из места у место, које хапсе и протерују, и који данас чине гро америчких армија које треба да освоје свет, и пруже Европи „бољи живот“.

У сваком случају, Америка гледана очима Енглеца Линклејтера, приказује се нашем читаоцу онако каква је она у ствари: земља пословног света, гангстера, рекетирова, киднапера. Нема у њој љубави ни романтике, све се продаје и купује. Тамо се гангстерском вођи у великим листовима пишу славопојке, приређују свечани дочепи, са поворкама деце, са цвећем и декламацијама, са неизбежним фоторепортерима. Зашто и не? Зар он не одваја један део своје зараде у хумане сврхе, помаже до мове сироте деце. То је лепо и човечно, и треба тако да ради, јер ко зна, можда ће из те деце

коју он помаже изаћи једном његов наследник. Онда новац није бачен узалуд. Направљен је добар посао.

Шароликост слика, жив темпо Линклејтеровог писања чине да се књига чита без предаха.

ДРУГО ИЗДАЊЕ РОМАНА КАРЛА МАЈА „СИН ЛОВЦА НА МЕДВЕДЕ“

Предузеће „Југоисток“, пошто је распродало цело прво издање овог романа Карла Маја, штампало је сада друго издање у истој колекцији (*Плава птица*). То показује колико је Карл Мај код наше омладине читан писац и колико би се још нових његових романа могло продати. *Син ловца на медведе* има све дражи романа Карла Маја који се дешавају у Северној Америци, међу Индијанцима. Превео га је течно Илија Кеџмановић и илустровао са нагласком личног стила Ђура Теодоровић. Насловну страну за ново издање нацртао је Ђука Јанковић. Књига има 385 страница.

ДА ЛИ ЈЕ ПОСТОЈАО РОБИНЗОН КРУСЕ

Дуго се веровало да је Робинзон Кресе, легендарни јунак писца Даниела Дефоа, уствари био само једна пишчева фикција. Међутим поморски музеј у Сантјаго де Чили сада се обогатио новим документима из којих се види да су заиста на појединим острвима живели усамљени јединци. Ти документи нађени су на острву Мас Тјера, које са острвом Мас Фуера и још неким мањим острвима сачињава архипелаг Фернандез, удаљен 670 километара од чилеанске обале. Острво Мас Тјера има један угашени вулкан, Корео дел Јунк, који је у ствари нека врста опсерваторије високе 983 метра, а са које је Робинзон свакако гледао у морску пучину и очекивао да наиђе неки брод.

Као што је познато Даниел Дефо написао је роман о Робинзону на основу авантура које му је 1704 године испричао шкотски поморац Александар Селкирк. Тај поморац дуго је био једини житељ острва Мас Тјера, па према томе његова причања била су уистину проживљена.

Као што је познато, према причањима Александра Селкирка, острво Мас Тјера посетили су европски морнари и на њему се дуго задржавали.

На томе острву сада има око 60 житеља.

ИЗ МОРНАРСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Француска поморска академија одредила је пет књижевних награда, које имају за циљ да пробуде љубав према мору и да се публика што више заинтересује за поморски живот.

Ово се чини првенствено из разлога како би се одмах после рата имало на расположењу спремних људи који ће се одаћи поморском животу, па је стога још сада потребно да се путем пропаганде што више развије смисао за поморски живот.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

- 5.00— 6.15 Другарски поздрави
- 6.15— 7.00 Емисија за српске сељацима и вести на српском језику
- 7.00— 7.10 Вести на немачком језику
- 7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!“
- 9.00— 9.20 Вести
- 9.20—12.00 Пауза
- 12.00—13.00 Подневни концерт
- 13.00—13.10 Вести на српском језику
- 13.10—13.50 Подневна музика
- 13.50—14.00 Вести на немачком језику
- 14.00—14.50 Нешто за тебе
- 14.50—15.00 Извештај о водостању
- 15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
- 15.30—16.00 Пауза
- 16.00—18.20 Српске емисије
- 18.20—18.40 Час немачке народне групе
- 18.40—19.00 Музика за тебе
- 19.00—20.00 „Из савремених догађаја“ на немачком језику и вестима на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
- 20.00—20.20 Вечерње вести
- 21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
- 22.00—22.15 Последње вести
- 00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 18 ЈУЛИ

- 16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
- 16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују Народни оркестар Обреновић, дует Буташ, квартет Савовић, дует Петрић и Мирослав Баџевић

ПОНЕДЕЉАК, 19 ЈУЛИ

- 16.00—18.20 Српске емисије
- 16.00—16.30 Камерна музика. Изводи гудачки квартет Немечек—Слатин
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде
- 16.35—17.00 Живот је само роман
- 17.00—17.30 Народна музика. Изводе народни оркестар Жарка Милановића и солисти: Наталија Катинска и Симеон Ђесаровић
- 17.30—17.40 Предавање
- 17.40—18.00 Књижевни час
- 18.00—18.10 Из савремених догађаја
- 18.10—18.20 Заробљенички поздрави

УТОРАК, 20 ЈУЛИ

- 16.00—18.20 Српске емисије
- 16.00—17.30 „Златна петорка“ свира мелодије из тонфилмова
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде
- 17.00—17.30 Српска музика. Свира квинтет Ђорђа Николића
- 17.30—17.40 Предавање
- 17.40—18.00 Народна музика. Изводи оркестар Обреновић, Катарина Лилић, Павле Радошевић
- 18.00—18.10 Из савремених догађаја
- 18.10—18.20 Наставак народне музике

СРЕДА, 21 ЈУЛИ

- 16.00—18.20 Српске емисије
- 16.00—16.30 Мали концерт. Изводе Нада Бранковић (клавир) и проф. Петар Стојановић (виолина)
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде
- 16.35—16.50 Оперске арије са плоча
- 16.50—17.00 Предавање
- 17.00—18.20 Забавни час

ЧЕТВРТАК, 22 ЈУЛИ

- 16.00—18.20 Српске емисије
- 16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти: Бранислава Ђорђевић-Рутко и Јован Стефановић-Курсула
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде
- 16.35—17.00 Народне песме и музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
- 17.00—17.30 Квинтет Ђорђа Николића изводи српску музику
- 17.30—17.40 Предавање
- 17.40—18.10 Лечји час
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја

ПЕТАК, 23 ЈУЛИ

- 16.00—18.20 Српске емисије
- 16.00—16.30 Озбиљна музика
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде
- 16.35—17.00 Шлагери. Изводе: квартет Симић и Војин Поповић
- 17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводе: народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
- 17.30—17.40 Предавање
- 17.40—18.20 Народна музика. Изводи народни оркестар Милановић, Ната Павловић и Добривоје Јовић
- у паузи
- 18.00—18.10 Из савремених догађаја

Лепоте летњег распуста

Светолик Р. Милосављевић: Утакмица у планини, децји роман, илустровао Ђука Јанковић. Издање „Југоисток“ (Добар друг, св. 11), Београд 1943, стр. 168.

Тема летовања у планини можда је најпривлачнија за једног дечјег писца, па ипак је врло мало обрађена у нашој литератури. Утолико пре нас је пријатно изненадио роман Светолика Р. Милосављевића, чија се радња одиграва у планини за време лета. Свежина описа природе и занимљивих догађаја одише са сваке странице овог романа. Писац тако испуњава своју улогу, да код деце побуди жељу за летњим распустом у планини, за спортским такмичењима, узбудљивим авантурама и корисним сазнањима која се стичу у разговору са сељацима младим и старим.

Радња романа је једноставна. Мали Жарко полази из Београда на одмор у околину Ужица. Ту, изнад Ђетиње, на једном брду, у оквиру борове шуме, бистрих извора, пашњака и паметних сељака, Жарко организује фудбалски клуб „Скакавац“, састављен од дечака на летовању и сељачића. Али један клуб сам за себе није довољан да развије конкурентску борбу. Организује се и клуб „Тара“, па се тако одигравају утакмице на чистом планинском ваздуху.

Кроз роман се провлаче и други, занимљиви догађаји, као што је гашење једног пожара, авантуре кроз планину по киши и олуји, логорска ватра, и најзад све се крунише једном великом фудбалском утакмицом. Летовање се завршава и другови се растају.

Пријатним, лаким стилем, са познавањем дечје психологије, крајева које описује, вештом композицијом догађаја роман Светолика Р. Милосављевића чита се без предаха, занима и нас старе, као што, без сумње, далеко више занима децу.

Илустрације Ђуке Јанковића дочаравају на моменте планинске пеизаже и ширину хоризонтата. Фигуре у овом оквиру имају покрета и живота.

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 И 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.
498 3—4

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

3 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградама Француска 48 Дин. 3,500.000.—
- 2) Плац Браће Радовановића Бана 300.000.—
- 3) Плац са зградом Карловачка 6 Дин. 1,000.000.—
- 4) Плац са зградама Невесињска 9 Дин. 1,100.000.—
- 5) Плац са зградом Војислава Илића 51 Дин. 600.000.—

5 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 5,000.000.—
- 2) Плац са зградом Страхињића Бана 27 Дин. 2,500.000.—
- 3) Плац са зградом Чубрина 3 Дин. 6,000.000.—
- 4) Плац са зградама Мил. Драшковића 14 Дин. 5,000.000.—
- 5) Плац са зградом Сање Живановића 10 Дин. 3,000.000.—

7 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградом Краља Петра 38 Дин. 3,500.000.—
- 2) Плац са зградом Риге од Фере 3 Дин. 2,500.000.—
- 3) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 3,000.000.—
- 4) Плац са зградом Ивана Беговића 9 Дин. 2,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 499 1—1

Elektrol

НАЈПОУЗДАНИЈЕ
Сретство за конзервацију јаја
одржава јаја свежа годину дана
ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА
Главно заступништво и лагер:
Дипл. инж.
МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ
БЕОГРАД
Бука Караџића 7. Телефон 28-226.
500 3—3

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

26 ЈУЛА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградом, Сазонова 89 Дин. 1,800.000.—
- 2) Плац са 2 зграде, Молерова 21 Дин. 3,000.000.—
- 3) Плац са зградом, Сазонова 76 Дин. 700.000.—
- 4) Плац, Страхињића Бана 52а Дин. 1,600.000.—
- 5) Плац са зградом, Високог Стевана 2 Дин. 2,000.000.—

28 ЈУЛА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградом, Скендербегова 8 Дин. 1,500.000.—
- 2) Плац, Ивањичка угао Госп. Вучића Дин. 3,500.000.—
- 3) Плац, Ивањичка угао Мајке Кујунџића Дин. 4,000.000.—
- 4) Плац са зградом, Господар Јованова 65 Дин. 3,000.000.—
- 5) Плац са зградом, Новице Церовића 31 Дин. 230.000.—
- 6) Плац са зградом, Стишка 7 Дин. 3,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења. 501 1—1

ИЗГУБИО САМ шоферску дозволу добивену из министарства трговине и индустрије у Београд И. 3486 од 6 марта 1925. Оглашујем је за неважећу. — Душан Вуксановић, шофер из Крагујевца. 489 1—3

МОЈУ ПЛАТНУ КЊИЖИЦУ издату од стране Градског школског надзорништва у Крагујевцу оглашавам за неважећу јер сам исту изгубила. — Негосава Стефановић, учитељица у Крагујевцу. 491 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ПОВЛАСТИЦУ за воденицу издату од стране Среза Краг. бр. 4141 од 5-III-1935 год. оглашавам неважећом. — Јован Милановић, д. Косорице — Ср. Краг. 492 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од стране немачке власти у Банату број 632-41 изгубила сам. Исту оглашавам неважећом. — Зора Драгић, Мокрања — Неготин. 493 1—1

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим олашујем за неважећу. Живка Ђорђевић. 458 2—3

Кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Лука Гајић. 457 2—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. Миланка Симовић. 456 2—3

Личну карту и пријаву број 11804 издат еод Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашујем их овим за неважеће. Милојка Тодоровић. 455 2—3

Личну карту издату од Управе града еограда и избегличку пријаву изгубила сам. Оглашујем их овим за неважеће. Катица Павловић. 454 2—3

„РАДЕ НЕИМАР“ ПРОДАЈЕ — КУЉЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима а на послетку у Вашем је интересу понудите и познатој фирми „ВРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продуђење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 495 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије 406 1—1

Комплет недељног листа

„СРПСКИ НАРОД“

Можете добити у администрацији Терезије 5 — Мецанин
Тел. 20383.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

19 ЈУЛА 1943 ГОД.

1) Плац, пут из Војв. Глигора ул.	Дин. 90.000.—
2) Плац са 2 зграде, Престол. Петра 145	„ 600.000.—
3) Плац са зградом, Петроварадинска 11	„ 550.000.—
4) Плац угао Војв. Глигора и Гр. Миленка	„ 1,800.000.—
5) Плац са зградом, Вељка Милићевића 11	„ 1,600.000.—

21 ЈУЛИ 1943 ГОД.

1) Плац са зградом, Кајмакчаланска 35	„ 650.000.—
2) Плац са 3 зграде, Адмирала Гепрата 91	„ 4,000.000.—
3) Плац са зградама, Страхињића бана 20	„ 2,000.000.—
4) Плац са зградом, Страхињића бана 2	„ 1,200.000.—
5) Плац са зградом, Солунска 13	„ 3,000.000.—

23 ЈУЛИ 1943 ГОД.

1) Плац са 2 зграде, Скендер Бегова 6	„ 2,100.000.—
2) Плац Цара Уроша 57	„ 1,000.000.—
3) Плац са рушевинама, Банатска 28	„ 560.000.—
4) Плац са зградама, Милоша Великог 19	„ 3,000.000.—
5) Плац са зградом, Страхињића бана 12	3,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења. 497 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПРИЈАВУ И ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — Душанка Симић. 470 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. — Олтеан Милинка. 471 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — Љубица Димитријевић. 472 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. — Милица Лазаревић. 473 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 8038 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — Радашин Глишовић. 474 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. — Милосав Симић. 475 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — Радмила Живковић. 476 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — Првослава Савић. 477 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. — Драгомир Рајковић, снајдер. 478 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — Чедомир Недић, Војводе Путника 20. 479 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. — Гроздана Спасић. 480 1—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ дуванска књижица бр. 35 издата од Претстојништва градске полиције, Крагујевца, па је оглашујем за неважећу. — Милош Вујичић, пензионер. 481 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — Вера Тадић. 482 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ за заробљенике издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — Милана Павловић. 483 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ И ЛИЧНУ КАРТУ издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевца изгубила сам. Овим их оглашујем за неважеће. — Вера Петернел. 484 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — Божидар Милекић, шегрт. 485 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те је овим оглашујем за неважећу. — Малиша Варјачић. 486 1—3

ПОСЛОВНУ КЊИГУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — Стаменка Димитријевић. 487 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. — Стана Вучковић. 488 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ, личну карту, полициску пријаву и купонску књижицу добивене из Претстојништва градске полиције, изгубила сам. Све оглашујем за неважеће. — Перса Младеновић. 490 1—3

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА